تاثیر مدیریت ریســک بنگاه اقتصادی بر کیفیت گزارشــگری مالی از دیدگاه مدیران ارشد، اعضای کمیته حسابرسی و حسابرسان مستقل

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۵/۱۵
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۱۶

ابوالفضل باباجانی[۱]
جمال بحری ثالث[۲]
سعید جبارزاده کنگرلوئی[۳]
عسگر پاکمرام[۴]

چکیده:

هدف پژوهش حاضر بررسی تاثیر مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی بر کیفیت گزارشگری مالی از دیدگاه مدیران ارشد، اعضای کمیته حسابرسی و حسابرسان مستقل می‌باشد. نوع پژوهش کیفــی و در گروه پژوهش‌هــای پیمایشی، توصیفی- تحلیلی و مبتنی بر همبستگی است که بــه صورت کاربردی بــا استفاده از فن تجزیه و تحلیل مسیــر مدل‌سازی معادلات ساختاری انجــام شده است. جامعه آماری شامل اعضای مثلث حاکمیتی شرکت‌های عضو بورس اوراق بهــادار تهران بــوده که در نهایت ۱۴۶ مثلث حاکمیت شرکتی بــه عنوان نمونه مورد آزمون قــرار گرفتند و با استفــاده از مصاحبه و پرسشنامه استاندارد تعدیل شده اقدام به جمع‌آوری داده‌ها گردید. نتایج نشان داد که از نظر مدیران ارشد، اعضای کمیته حسابرسی، حسابرسان مستقل و مثلث حاکمیت شرکتی، مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیــر مثبت و معنادار دارد و نظریــه نمایندگی بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگــری مالی نقش تعدیل‌گری مثبت ایفا می‌نمایــد. اما از نظر مثلث حاکمیت شرکتی، نظریه وابستگی منابع بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی نمی‌توانــد اثر تعاملی داشته باشد. از نظر مدیران ارشد، تاثیر نظریه‌های مذکور بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی نسبت به نظرات کمیته حسابرسی و حسابرسان مستقل قوی‌تر می‌باشد.

واژگان کلیدی: مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی، کیفیت گزارشگری مالی، نظریه نمایندگی، نظریه وابستگی منابع، مثلث حاکمیت شرکتی

۱. دانشجوی دکترای حسابداری، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران
۲. استادیار حسابداری، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران. نویسنده مسئول، ایمیل J.bahri@iaurmia.ac.ir
۳. دانشیار حسابداری، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران
۴. دانشیار حسابداری، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

۱. مقدمه

در سال‌هـای اخیـر، یک سـری از ورشکستگی‌های مهـم شرکت‌ها صـورت گرفته است که موجـب بروز نگرانی‌هایی در خصوص بروز خطاهـای جدی در فرایند مدیریت ریسک در بسیاری از شرکت‌هـا نظیر لیمن برادرز، جنرال موتورز و لینـن-ان- تینگس[1] شده است. در پاسخ به این مسئلـه، توجه زیادی به توسعه چارچوب‌های مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی[2] و تقویت شیوه‌های مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی شرکت شده است. رایج‌ترین چارچوب مدیریت ریسک بنگاه(بیزلی، برانسـون و هانکوک[3]،۲۰۱۴) توسط کوزو[4] (۲۰۰۴) توسعـه یافته است که مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی را به صورت زیر تعریف کرده است:

مدیریـت ریسـک سازمانی یک فرایند است که توسط هیات مدیـره شرکت، مدیریت و سایر افراد انجام می‌شود و در تدوین راهبرد و در سراسر شرکت برای شناسایی رویدادهای احتمالی که ممکـن است بـر شرکت اثر بگذارد بکار برده می‌شود و ریسک را در محدوده ریسک قابل پذیرش مدیریت می‌کند تا اطمینانی معقول بدست آورد که شرکت را به هدفش می‌رساند.

هـدف و تاکید اصلی اعضا کمیته حسابرسی در خصوص مدیریت ریسک بنگاه در نظر گرفتن هر دو نظریه نمایندگی و وابستگی منابع است. مسئولیت اصلی کمیته حسابرسی در این خصوص نظـارت است تـا مالکیت ریسک. با توجه به ایـن مسئولیت‌ها و تاکید در نظـارت، احتمال دارد کـه اعضای کمیته حسابرسی تاکیـد زیادی بر روی نظریه نمایندگی نسبـت به نظریه وابستگی داشتـه باشد(ویسلی،۲۰۱۳). گزارش‌های مالی و برنامه‌ریـزی حسابرسی بایستی منعکس کننده ریسک‌هـای نظریه نمایندگی(پایش) و نیز ریسک‌های نظریـه وابستگی منابع(راهبردی) شرکت باشد(کوهـن و همکاران،۲۰۱۷). تئـوری نمایندگی مبنای علمی جهت به کارگیری فن‌های مهم حسابـداری مدیریت از قبیل ارزیابی عملیات مدیران، اعطای پاداش، بودجه‌بندی و تضاد منافع و مشارکـت در ریسـک را فراهم کرده است. افزون بر آن، علت به کارگیری راهکارهای مهمی چون حسابرسی و سیستم‌های کنترل را در سازمان فراهم نموده است. با این وجود، این نظریه، یکی از مؤثرترین شیوه‌های کنترل عملیات درون سازمانی را پیروی از اصول اخلاقی و اعتماد به نماینده جهـت افشای اطلاعات داوطلبانه توسط وی می‌داند(نمازی،۱۳۸۴). یکی از سازوکارهایی که بازار در رابطـه با نظریـه نمایندگی از آن استفـاده می‌کند، ارزیابی کیفیت کنتـرل داخلی واحدهای تجاری است. در ادبیات پژوهش از کنترل داخلی به عنوان ابزاری جهت بهبود کیفیت گزارشگری مالـی، افشای به‌موقع اطلاعات، تسهیل فرآیند حسابرسی داخلی و مستقل و... یاد می‌شود(توانگر حمزه‌کلایـی و اسکافی‌اصـل،۱۳۹۷). از این رو، این پژوهـش در پی پاسخ به این سوال است که بـر اساس معیارهای کیفی؛ مدیریت ریسک بنگاه چه تاثیـری بر کیفیت گزارشگری مالی دارد و نظریه‌هـای نمایندگی و وابستگی منابع چه تاثیری بر تعامل بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت

1. Lehman Brothers, General Motors, Linen-N-Things
2. Enterprise Risk Management(ERP)
3. Beasley, Branson, and Hancock
4. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO)

گزارشگری مالی دارد؟

۲. بیان مسئله و اهمیت موضوع

رابطـه بیـن مدیریت ریسک بنگـاه و کیفیت گزارشگری مالی مهم اسـت زیرا ضروری است کـه گزارش‌های مالی بـه طور مناسب وضعیت مالی شرکت را بـا ریسک‌های تعیین شده توسط مدیریت ریسک بنگاه شفاف‌سـازی کنند. وقتی که سیستم مدیریت ریسک بنگاه ناکارآمد است، ریسک‌هـای معنی‌دار و قابل‌توجه مؤثر بـر گزارش‌های مالی را نمی‌تـوان شناسایی، ارزیابی و یا افشـا کرد. برای مثـال، ریسک‌ها را نمی‌توان به طور مناسب در توسعـه برآوردهای حسابداری و افشاها در نظر گرفت. هم چنین، مدیریت ریسک بنگاه بر پایش و کنترل ریسک‌ها اثر دارد که به نوبـه خود بر کنترل داخلـی، طراحی برنامه و ارزیابی ریسک حسابرسی اثر دارد (بل و همکاران[1]، ۲۰۰۵). مدیریـت ریسک مفهومی طراحی شده برای استفاده به‌وسیله سازمان به منظور مدیریت و کنترل ریسک است به این ترتیب، مالکیت چارچوب]مدیریت ریسک بنگاه[باید برعهده افرادی از سازمـان باشد که ریسـک را مدیریت می‌کنند و بر اثربخشی کنترل‌هـا نظارت دارند(اسدی و اصغـری، ۱۳۹۲). کوهن و همکاران (۲۰۱۷) نشان دادند که به نظر تمام افراد سه‌گانه حاکمیتی، ارتباط قوی میان مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی، کنترل‌های داخلی و حسابرسی وجـود دارد و ضمنـاً اعضای سه‌گانه حاکمیتی بر اهمیت ارزیابی یـا شناسایی ریسک و کارائی و اثربخشـی عملیاتی تاکیـد داشته‌اند. فخاری و رضائی پیته نوئـی(۱۳۹۶) وجود اعضاء متخصص کمیته حسابرسی، اثربخشی کمیته حسابرسی را بالا می‌برد و بیان کرده‌اند که به دنبال آن مطابق بـا نظریـه نمایندگی، کیفیت گزارشکری مالـی بیشتر می‌شود. عبـدی و همکاران(۱۳۹۸)نشان دادنـد که بین ویژگی‌های استقلال، تخصـص، اندازه و تنوع جنسیتی اعضای کمیته حسابرسی و عدم‌تقارن اطلاعاتی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. این یافته‌ها در راستای نظریه نمایندگی و اثربخشی کمیته‌های حسابرسی و نقش آ نها در بهبود محیط اطلاعاتی و گزارشگری مالی است. اگرچـه تحقیقات قبلی به بررسی عملیات و شیوه‌های مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی پرداخته‌اند (بیزلـی، برانسون و هانکوک، ۲۰۱۴)، ولی بـر اساس مرور منابع انجام شده هیچ مطالعه‌ای وجود نـدارد که به بررسی رابطـه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگـری مالی پرداخته باشد کـه در برگیرنده گزارشگری مدیریت، کنترل داخلی و حسابرسی است. اما پژوهش حاضر با طرح ارتباط موضوع مدیریت ریسک بنگاه از چارچوب کوزو با کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها علاوه بـر توسعه بخشی به ادبیات نظری بحث مدیریـت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی با وارد کـردن نقش نظریه‌هـای نمایندگی و وابستگـی منابع در ارتباط مذکور و نقـش اعضای کلیدی حاکمیت شرکتی، با به‌کارگیری رویکرد مدل معادلات ساختاری در بررسی جوانب مختلف روابط احتمالی بین مولفه‌های مذکور نخستین پژوهش در این حوزه محسوب می‌گردد. به علاوه، تاکید بـر درک مدیریت ریسک بنگاه از دیدگاه راهبردی موجب تقویت گزارشگری مالی با امکان دادن

1. Bell et al

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

بـه مدیریت، کمیته حسابرسی و حسابرسان مستقل(از این به بعد مثلث حاکمیت شرکتی نامیده می‌شـود) برای ارزیابی مؤثر اهمیت ارزیابی‌ها و برآوردها نظیـر از کارافتادگی دارایی می‌شود. به عـلاوه، دانـش محدودی در خصوص رابطـه هم‌افزایی میان اعضای مثلـث حاکمیت وجود دارد. همچنیـن، دانش محدودی در خصوص شیوه تعامل مثلث حاکمیت در میان خود و دیگران برای توسعه شیوه‌های مدیریت ریسک بنگاه وجود دارد که بر کیفیت فرایند گزارشگری مالی اثر دارد. بنابراین نتایج این پژوهش می‌تواند به مدیران، سرمایه‌گذاران و سایر استفاده کنندگان از اطلاعات حسابداری و حسابرسی در خصوص شیوه تاثیرگذاری مدیریت ریسک بنگاه بر کیفیت گزارشگری مالی بـر اساس تجارب ابعاد کلیدی حاکمیتی(مدیریت، اعضـای کمیته حسابرسی و حسابرسان مستقل) مفید باشد.

۳. مبانی نظری

۳-۱. کیفیت گزارشگری مالی

بـا روند افزایشی مربوط بـه گزارشگری یکپارچه، کـه در برگیرنده افشـای مالی و غیرمالی اسـت، انگیـزه زیادی برای گزارشگری و افشـا مدیریت ریسک بنگاه در آینـده وجود دارد(آدامز و همکـاران،۲۰۱۱). هدف اصلـی گزارشگری مالی فراهم نمودن اطلاعاتـی برای سرمایه‌گذاران، مدیـران، کارکنان، دولـت، اعتباردهندگان و سایرین جهت اتخـاذ تصمیمات منطقی در رابطه با عملیـات شرکت است(دارابـی و کریمی،۱۳۸۹). یک فرایند گزارشگـری مالی قوی شامل تلاش تهیه‌کننده‌هـای گـزارش و گروه‌های پایش نظیر کمیته حسابرسـی و حسابرسان]مستقل[برای ارائـه گزارش‌های مالی دقیق، شفاف و افشای مربوطـه است(باکستر و همکاران،۲۰۱۳؛ کوهن و همکـاران،۲۰۱۷). کیفیت گزارشگری مالی و ارتقاء افشاء را می‌توان به عنوان ابزار آگاهی بخشی تلقی کرد(موسوی شیری و همکاران،۱۳۹۴). کنترل‌های داخلی کیفیت گزارشگری مالی را بهبود می‌بخشد(حساس‌یگانـه و نتاج‌ملکشاه،۱۳۸۵). برای کنترل‌های داخلی الگوهای متنوعی، طراحی و معرفـی شده‌اند. یکی از مهم‌تریـن و معروف‌ترین آنها از نقطه نظر جامعیت، اثربخشی و گستره کاربـرد، الگوی مطرح شـده از سوی کمیته سازمان‌های مسئول کمیسیـون تردوی تحت عنوان کـوزو در سال۲۰۰۴ اسـت. کمیته مزبور کنترل داخلی را فرآیندی دانسته است که توسط هیأت مدیـره، مدیریت و دیگـر کارکنان موسسه اجرا می‌شـود و هدف از ایجـاد آن، کسب اطمینانی منطقـی و معقول از دستیابی به اهداف اثربخشی و کارآیی عملیات، قابلیت اعتماد به گزارشگری مالـی و پایبندی بـه قوانین و مقررات است(کوزو،۲۰۰۴). کنترل‌هـای داخلی اثربخش می‌توانند صحـت برآوردهـا را براساس تاریخچه عملیاتـی و سیاست‌های شرکت تضمیـن نمایند(نادری و حاجیهـا،۱۳۹۷). کیفیـت گزارشگری مالی شرکت‌هـای در موقعیت کـم سرمایه‌گذاری، سبب افزایـش تمایل آن‌ها بـه سرمایه‌گذاری و درنتیجه بهبـود کارایی سرمایه‌گـذاری این شرکت‌ها می‌شود(الهائی‌سحـر و اسکندر،۱۳۹۶). کنترل‌های داخلـی می‌تواند اولاً کیفیت گزارشگری مالی را بهبـود بخشـد و ثانیاً تقارن اطلاعات را افزایش دهد و ثالثـاً باعث کاهش تضاد منافع و نظارت

بیشتـر بر مدیریت گردد(رضوی عراقی و همکاران،۱۳۹۷). بـا وجود تدوین سازوکارهای نظارتی یکسـان بـرای گزارشگری مالی شرکت‌ها، به نظـر می‌رسد کیفیت و شفافیـت گزارشگری مالی آن‌هـا یکسـان نیست و این امر بیانگـر آن است که احتمالاً عوامل دیگری وجـود دارد که باعث ایجاد تفاوت در شفافیـت گزارشگری مالی شرکت‌ها می‌شود(حساس‌یگانه و همکاران،۱۳۹۷) در ادبیـات پژوهش از کنترل داخلی به عنوان ابزاری جهت بهبـود کیفیت گزارشگری مالی، افشای به موقع اطلاعات، تسهیـل فرآیند حسابرسی داخلی و مستقل و... یاد می‌شود(توانگرحمزه‌کلایی و اسکافی‌اصـل،۱۳۹۷). از زمان تدوین مبانی نظری گزارشگری مالی و استانداردهای حسابداری، تحقیق‌های متعددی درباره کیفیت اطلاعات مالی گزارش‌شده از طریق سیستم حسابداری انجام شده است(زنگ‌زن‌مقدم و لشگری،۱۳۹۷).

۳-۲- مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی

چارچوب مدیریت ریسک واحد اقتصادی چارچوب مفهومی و ابزار مستحکم‌تری برای مدیریت به وجود می‌آورد (کثیری، ۱۳۸۴). یکی از مزیت‌های مدیریت ریسک بنگاه نسبت به فعالیت‌های مدیریت ریسک سنتی این است که مدیریت ریسک بنگاه مربوط به کل ریسک‌های شرکت است تا ارزیابی ریسک‌های درون یک بخش خاص. از این روی، مدیریت ریسک بنگاه یک رویکرد جامع‌تر بـرای مدیریت ریسک در مقایسه با رویکرد جزیـره‌ای[1] اتخاذ می‌کند (مایکس،۲۰۱۱). "مدیریت ریسک بنگاه-چارچـوب یکپارچه[2]" در سپتامبر۲۰۰۴ توسط کمیته‌ی سازمان‌های پشتیبان مالی کمیسیـون تردوی(کوزو) منتشر شد(قنبریـان،۱۳۹۳) و در سال ۲۰۱۳، این کمیته نسخه به‌روز شـده‌ای از چارچوب کنترل‌های داخلی را با عنوان "چارچـوب یکپارچه" منتشر کرد(مشایخی و مهرانی، ۱۳۹۵). مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی به دنبال تجمیع یا یکپارچه‌سازی انواع ریسک‌ها با به‌کارگیری تکنیک‌ها و ابزارهای یکپارچه، به منظور کاهش ریسک‌ها و برقراری ارتباط در سراسر سطـوح یا خطوط کسب‌وکار با مدیریت ریسک سنتـی است(نوبلیت و هاری،۱۹۸۸). دیکنسون (۲۰۰۱) بیـان کـرده است که در سال‌های اخیر و با پیشرفـت مطالعات این حوزه مشخص شده است که ریسک‌های پیشروی سازمان تنها ریسک‌های مالی نیست، بلکه سازمان‌ها با گستره‌ای از ریسک‌هـا از قبیل ریسک‌های استراتژیک، فرایندی، کسب‌وکار، قانونی، فرهنگی، مالی و... روبه‌رو هستند.

چارچـوب مدیریت ریسک واحد اقتصادی، دستیابی به اهـداف مختلف را در واحد هماهنگ می‌سـازد. اهداف مدیریت ریسک واحـد اقتصادی که از اهداف مدیریـت ریسک واحد اقتصادی کوزو(۲۰۰۴) سرچشمه می‌گیرد معمولاً در چهار گروه زیر طبقه بندی می‌شوند:

اهـداف استراتژیـک : به اهداف بلند مدت سطـح بالا، هم راستا و حمایـت کننده از رسالت سازمان اطلاق می‌شود

1. “silo” approach
2. Enterprise Risk Management-Integrated Framework

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

اهداف عملیاتی: به استفاده اثر بخش و کارا از منابع گفته می‌شود

اهداف گزارشگری: به قابلیت اتکای گزارشگری اطلاق می‌شود

اهـداف رعایتی: به رعایت قوانین و مقـررات گفته می‌شود از آنجا که اهداف مرتبط با قابلیت اتکای گزارشگری و رعایت قوانین و مقررات در درون کنترل‌های واحد نهفته است.

از مدیریت ریسک واحد اقتصادی انتظار می‌رود اطمینانی معقول در دستیابی به اهداف مذکور فراهـم کند با این وجود، دستیابی به اهداف استراتژیـک و اهداف عملیاتی وابسته به رویدادهای خارجـی است کـه همیشه در کنترل واحد نیستند. متعاقباً، به دنبال این اهداف، مدیریت ریسک واحـد اقتصـادی نسبت به اینکه مدیریت و هیات مدیره نسبت بـه ایفای نقش نظارتی خود آگاه و بـه شکل مداوم به میزانی که واحـد اقتصادی به سمت دستیابی به اهداف خود حرکت می‌کند اطمینـان معقول فراهم می‌کند. بین اهدافی کـه واحد در تکاپوی دستیابی به آنها است و اجزای مدیریت ریسـک واحد تجاری(محیط داخلی، تنظیم اهداف(هدف گـذاری)، شناسایی رویدادها، ارزیابـی ریسک، واکنش به ریسک، فعالیت‌هـای کنترلی، اطلاعات و ارتباطات و پایش یا نظارت) که بیانگر آنچه واحد نیازمند دستیابی به آن است رابطه وجود دارد (کوزو،۲۰۰۴).

چارچوب کوزو ابـزار قدرتمندی به شمار می‌رود که به سازمان امکان می‌دهد بر ساختارهای کلیـدی، ارزش‌ها و فرایندهایـی تاکید کند که همراه با یکدیگر مفهوم کنترل‌های داخلی را فراتر از کنترل‌هـای صرف مالی شکل می‌دهند(مشایخی و مهرانـی،۱۳۹۵). مدیریت ریسک]بنگاه[به ریسک‌ها و فرصت‌های تاثیرگذار بر خلق ارزش می‌پردازد (موسوی شیری و همکاران، ۱۳۹۴).

۳-۳- مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی

اگرچـه حضور مدیریت ریسـک بنگاه قوی متضمن یک فرایند گزارشگری مالی با کیفیت بالا نیست، منتقدان ایـن طور استدلال کرده‌اند که مدیریت ریسک بنگاه ضعیف، حاکمیت ضعیف و در برخی از موارد ضعف‌های حسابرسی روی هم رفته منجر به گزارشگری مالی ضعیف می‌شود که موجـب می‌شود مشکلات مالی پیش روی شرکت‌های ورشکسته از نظرها پنهان بماند(برای مثال بدهـی خارج از ترازنامه) و به این ترتیب، به‌طور معنـی‌داری موجب تشدید بحران مالی می‌شود (باکستر و همکاران، ۲۰۱۳؛ ولکاس، ۲۰۱۰). برای مثال، ارنست و یانگ، که حسابرس سابق لیمن بود، به شدت به دلیل ناتوانی مدیریت لیمن در خصوص برخی از موقعیت‌های ریسکی و افشاهای مربوطـه مورد انتقاد قرار گرفته است (اکونومیسـت، ۲۰۱۰). ورشکستگی‌های مالی اخیر به طور اجتنـاب ناپذیری منجر به مطرح شدن این سؤال است که چرا حسابرسان مستقل همچنان اقدام بـه ارائه گزارش‌های حسابرسی مقبول در مـواردی کرده‌اند که در آن مشتری ریسک‌هایی را که در معـرض‌اش بوده‌اند را به‌طور مناسب در صورت‌هـای مالی افشا نکرده است. از لحاظ مفهومی، در صورتـی کـه شرکت دارای عملیات مدیریت ریسک بنگاه شفـاف باشد، این شرکت بایستی از ریسک‌های مهم کسب‌وکار آگاه بوده و اقداماتی را جهت کنترل و محدود کردن این ریسک‌ها انجام دهـد. با توجه به این که این ریسک‌ها بر گزارشگری مالی اثر می‌گذارند این ریسک‌ها بایستی در

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

برآوردهای صورت‌های مالی، ارزشیابی‌ها و یا افشاها منعکس شوند. به علاوه، حسابرسان بر اساس استانداردهـای حسابرسی ملزم به تعیین ماهیت و بزرگی آزمون‌های حسابرسی برای رسیدگی و مقابلـه با ریسک‌های کسب‌وکار، ذاتی و کنترل بپردازند(IFAC،2006 ؛AICPA، 2007). در نهایت، حسابرسان در طی حسابرسی کنترل‌های داخلی حاکم برگزارشگری مالی ملزم به ارزیابی فرایندهای ارزیابی ریسک مشتریان خود می‌باشند (COSO، 2013)و در منشور آمده است که هـدف از تشکیـل کمیته حسابرسی، کمک به ایفای مسئولیت نظارتـی هیئت مدیره و بهبود آن جهت کسب اطمینان معقول از اثربخشی فرآیندهای نظام راهبری، مدیریت ریسک و کنترل‌های داخلی، سلامت گزارشگری مالی و اثربخشی حسابرسی مستقل و رعایت قوانین، مقررات و الزامات می‌باشد (منشـور کمیته حسابرسی،۱۳۹۱). بیزلی و همکاران (۲۰۱۱) به این نتیجه رسیدند که شیوه‌ها و عملیات مدیریت ریسک بنگاه به طور گسترده‌ای در میان شرکت‌ها متغیر است و نتیجه دیگـر این که یک واگرایـی در عمل در مورد مسئولیت اصلی مدیریـت ریسک بنگاه وجود دارد (مدیر ارشد مالی، هیئت مدیره، کمیته حسابرسی، کمیته ریسک). حرفه‌ای‌ها و محققان (ویسلی، ۲۰۱۳، بیزلـی و همکاران، ۲۰۱۴) خاطر نشان کرده‌اند که کلید گزارشگری مؤثر مالی و مدیریت ریسک بنگاه دست‌یابی به یک رابطه هم‌افزایی میان اعضای مثلث حاکمیت است.

۳-۴- نظریه‌های نمایندگی و وابستگی منابع

بـا توجه به اهمیت نقش نیـروی انسانی در اجرای مدیریت ریسک بنگـاه اقتصادی و اثر آن بـر کیفیت گزارشگری مالی ضروری اسـت که تاثیر نظریه‌های نمایندگـی و وابستگی منابع نیز مـورد بررسی قـرار گیرد. نظریه نمایندگـی[1] و نظریه وابستگی منابع[2] دو دیدگـاه نظری را ارائه کـرده است که از طریق آن اعضای اصول راهبری حاکمیتی شرکت شامل سه گروه عمده و موثر مدیریـت، اعضای کمیته حسابرسی و حسابرسان مستقل قادر بـه مفهوم سازی مدیریت ریسک بنگاه اقتصـادی در نقش‌های متفاوت خود می‌باشند. تحت نظریه نمایندگی، مدیران به نفع خود عمـل می‌کنند حتی اگر این به ضرر سهامداران باشد. از این روی مکانیسم‌های قراردادی مختلف بـرای همسویی منافع مدیریت با منافـع سهامداران نظیر استفاده از یک سیستم مدیریت ریسک بنگـاه کـه در آن هیئت مدیره و کمیته حسابرسی بر پایش مدیـران مالی و سایر مدیران اجرایی سطـح بالا متمرکز هستند تشکیـل می‌شوند(شلیفر و ویشنی ۱۹۹۷، فامـا و جانسن ۱۹۸۳). با استفـاده از این مکانیسم‌ها، از دیدگاه نظـری، شرکت قادر به کاهش ریسک‌پذیری اضافی توسط مدیریـت اسـت. از این روی مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی می‌توانـد مکانیسمی باشد که امکان ایجـاد یک دیدگـاه رسمی و شفاف را در خصوص ریسک داده و ایـن به‌نوبه خود موجب کاهش عدم‌تقارن اطلاعات بین مدیریت و سایر سهامداران شرکت می‌شود(لیبنبرگ و هویت، ۲۰۰۳). بر عکس، تمرکز اصلی نظریه وابستگی منابع، بر جریان و تبادل منابع بین بنگاه‌ها و تأمین‌کنندگان

1. Agency theory(AG)
2. resource dependence (RD)

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

منابـع آن‌ها است. حامیان نظریه وابستگی منابع معتقدند که بنگاه‌ها به سازمان‌های محیط خود کـه منابع مهـم مورد نیاز برای عملیات آن‌ها را کنترل می‌کننـد و گاهی کنترل ضعیفی بر روی آن دارنـد واکنش نشان می‌دهند و به آن‌ها وابسته هستند(لاری‌دشت‌بیاض و همکاران،۱۳۹۷، به نقـل از اولیور،۱۹۹۷؛ هیلمن و دالزیل،۲۰۰۳). نظریـه وابستگی منابع بیان می‌دارد که حاکمیت بایستی بر کمک به شرکت‌ها در توسعه موفق راهبردهای کسب و کار جهت مقابله با عدم قطعیت محیطـی و دسترسی به سرمایه خارجی و شبکه‌های دانش متمرکز باشد (پفرر و سالانیک۱۹۷۸، بویـد ۱۹۹۰) در تئوری وابستگی منابع اعتقاد بر این است که سازمان‌ها از طریق محیط، کنترل می‌شونـد ولی مدیـران می‌توانند بیاموزند کـه چگونه در دریاهای مـواج تحکم محیطی، کشتی سازمـان را سکانداری کنند. این تئوری بیشتر بر درک روابط قدرت وابستگی بین سازمان و دیگر بازیگـران شبکه تأکیـد دارد. دیدگاه وابستگی منابع معتقد است که شرکت‌ها باید به طور فعالانه منابع را کنترل کنند تا از این طریق بتوانند به اثربخشی سازمانی دست پیدا کنند(هچ،۱۹۸۵). از این رو استراتژی بدل می‌شود به راه‌هایی برای کسب منابع اقتصادی و تبدیل آنها به منابع نمادین و بالعکس تا از این طریق سازمان را در برابر عدم قطعیت‌های محیطی حفظ نماید(رجبی،۱۳۸۷). نظریه وابستگی منابع چندین نقش گروه‌های حاکمیت را در مدیریت ریسک بنگاه پیشنهاد کرده اسـت از جمله شناسایـی ریسک‌ها، پاسخ به ریسک‌ها و تنظیم تعـادل بین راهبردهای شرکتی، فرصت‌هـا و ریسک‌های کسب و کار. در صورتی که دیدگـاه نظریه وابستگی منابع پذیرفته شود، آنگـاه طرفیـن و گروه‌های حاکمیت بـر تعیین این که فعالیت‌های مربوط بـه ریسک مدیریت با اهـداف راهبـردی شرکت همسو است یا خیـر، تمرکز می‌کنند که این خـود ضامن موفقیت در بازارهای رقابتی است(کوهن و همکاران، ۲۰۱۷).

تاکیـد و هـدف نسبی هر یک از اعضـای مثلث در خصوص دیدگاه‌هـای نظریه نمایندگی یا وابستگـی منابـع برای مدیریت ریسک بنگاه ارتباط نزدیکی با دانش و تجربه هر یک از اعضا دارد هـم چنیـن لازم به ذکر است که دیدگاه‌های AG[1] و RD[2] دو بـه دو ناسازگار نیستند زیرا آن‌ها می‌تواننـد به صورت هـم زمان وجود داشته باشنـد، و در عین حال به‌صورت کامـلاً سازگار نیز نمی‌باشنـد همچنین کوهن و همکاران (۲۰۱۷) نشان می‌دهند کـه اعضای سه‌گانه حاکمیت بر اهمیت پایش(نظریه نمایندگی) و نیـز تدوین استراتژی(نظریه وابستگی منابع) در هنگام تعریف مدیریـت ریسـک بنگاه اقتصادی واقف اسـت. با این حال همان طور که انتظـار می‌رفت، تفاوت در پاسخ‌هـا وجود داشـت که منعکس کننده نقش‌های متفاوت و تاکیـد مختلف اعضای سه‌گانه حاکمیـت نسبت به آن مفاهیم است. نکته جالب این است که اگرچه همه اعضای سه‌گانه عناصر راهبـردی را در زمان تعریـف مدیریت ریسک بنگاه به رسمیت می‌شناسنـد، حسابرسان معمولاً تاکیـد نسبتـاً کم‌تری بر عوامل مربـوط به استراتژی دارنـد. به طور کلی، یافته‌هـای آنها نشان می‌دهـد که نظریـه وابستگی منابع ممکن اسـت توسط همه گروه‌ها نادیـده گرفته شود(کوهن

1. Agency theory(AG)
2. Resource Dependence (RD)

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

و همکـاران، ۲۰۱۷). بـدون مسئله نمایندگـی، کیفیت گزارشگری هیچ مسئلـه خاصی نخواهد داشت چون مدیران هیچ‌گونه انگیزه‌ای برای تحریف گزارشات مالی یا مخفی نگه‌داشتن اطلاعات ندارنـد. حاکمیـت شرکتی یکـی از سازوکارهای کاهش مسئلـه نمایندگی اسـت. مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی می‌تواند فرصت‌های مدیریت سود را کاهش و در نتیجه کیفیت سود را افزایش دهد(نیکومرام و محمدزاده سالطه،۱۳۸۹).

۴. پیشینه تجربی پژوهش

با توجه به مرور منابع در دسترس و بررسی‌های انجام شده در رابطه با موضوع تحقیق حاضر، تحقیـق خاصـی در این زمینه در ایران صـورت نپذیرفته است و ضمنـاً در زمینه اثر نظریه‌های نمایندگـی و وابستگـی منابع بر رابطه مذکور به دلیل تازگـی ماهیت آن، پژوهش‌های محدودی در سایر کشور وجود دارد بنابراین به تعدادی از پژوهش‌های انجام شده مرتبط با موضوع تحقیق حاضر در خارج و داخل کشور به اختصار اشاره می‌گردد.

۴-۱- پیشینه خارجی:

کوهـن و همکاران (۲۰۱۷)، در تحقیقی با عنوان مدیریت ریسک تجاری و فرایند گزارشگری مالی نشان دادند که به نظر تمام افراد سه گانه حاکمیتی ارتباط قوی میان مدیریت ریسک بنگاه و کیفیـت گزارشگـری مالی، کنترل‌های داخلی و حسابرسی وجـود دارد و ضمناً اعضای سه‌گانه حاکمیتـی بـر اهمیت ارزیابی یا شناسایی ریسک و کارائی و اثربخشـی عملیاتی تاکید داشته‌اند. بیزلـی و همکاران(۲۰۱۴)، به این نتیجـه دست یافتند که کلید گزارشگری مؤثر مالی و مدیریت ریسـک بنگاه دست‌یابی به یک رابطه هم‌افزایی میان اعضای مثلث حاکمیت است. مارش و ریمز (۲۰۱۴) بـر اساس نظرسنجی‌های جامع در خصـوص شیوه‌های مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی، لتنـر و ایـون (۲۰۱۴)، گزارش کرده‌اند کـه مدیران ارشد اجرایـی دارای مسئولیت‌های مالکیت ریسـک قابل توجهـی هستند که شامل هـر دو ریسک‌های راهبردی و عملیاتـی می‌باشند. این مطالعـه نشان می‌دهد که در ۶۰ درصد سازمان‌های بررسی شده مالکیت ریسک مدیریت ریسک بنگـاه بر عهـده مدیریت ارشد مالی است در حالی که کمیته حسابرسی دارای مالکیت ریسک در ۲۵ درصـد شرکت‌های نظر سنجی شده است. سایر نظر سنجی‌ها نشان داده‌اند که مدیران ارشد مالـی تنها مسئول اصلی مدیریت ریسک هستند. کنچل و همکاران (۲۰۱۳)، در پژوهشی به این نتیجـه دست یافتند که فراینـد حسابرسی و کیفیت حسابرسی اثر معنـی داری بر روی کیفیت گزارشگری مالی دارد. با روند افزایشی مربوط به گزارشگری یکپارچه، که در برگیرنده افشای مالی و غیر مالی است، انگیزه زیادی برای گزارشگری و افشا در مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی در آینده وجـود دارد (آدامز و همکاران ۲۰۱۱). مایکس و کاپـلان (۲۰۱۲)، به شناسایی برخی شیوه‌های پیاده‌سـازی مدیریت ریسک بنگاه پرداخته و پیشنهاد کرده‌انـد که رویکرد مناسبی باید استفاده شـود تا امکان بررسی موفقیت نسبی مدیریت ریسک بنگاه را در شرایط خاص شرکتی بدهد. در

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

نظر گرفتن فرایندهای مدیریت ریسک بنگاه در یک شرکت می‌تواند به طور قابل توجهی اطلاعات مهمی را برای حسابرسان در ارزیابی ریسک‌های ذاتی و کنترل، امکان سنجی مالی و راهبردهای کسب و کار در تعیین قضاوت‌های برنامه‌ریزی حسابرسی و ارزیابی افشاها ارائه کند (کوچوتسکی و مسیر ۲۰۱۱). بیزلی و همکاران (۲۰۱۱)، به این نتیجه رسیدند که شیوه‌ها و عملیات مدیریت ریسک بنگاه به‌طور گسترده‌ای در میان شرکت‌ها متغیر است و یک واگرایی در عمل در مورد مسئولیت اصلی مدیریت ریسک بنگاه وجود دارد. سانگ و وینـدرم(۲۰۰۴)، در پژوهشی نشان دادند که استقلال هیات مدیره، دانش مالی مدیران و فعال بودن کمیته حسابرسی، موجب بهبود اثر بخشی کمیته مذبور در زمینه گزارشگری مالی و مالکیت سهام شرکت از سوی اعضای هیات مدیره و تعدد عضویت آنان در هیات مدیره سایر شرکت ها، باعث اثربخشی مذکور می‌شود.

۴-۲- پیشینه داخلی:

علـوی طبـری و پارسایی(۱۳۹۸)، در تحقیقی با عنوان رابطـه کیفیت حسابرسی با شفافیت شرکتـی در شرکت‌هـای پذیرفته شده در بـورس اوراق بهادار تهران نشـان دادند که میان دوره تصدی حسابرس و شفافیت شرکتی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد، اما برخلاف انتظار میان امتیـاز کنترل کیفیت حسابرسی و شفافیـت شرکتی ارتباط معناداری وجود ندارد. نتیجه حاصله نشان دهنـده اثربخشی بیشتر خدمات حسابرسی مستقل در کاهش پیامدهای نظریه نمایندگی، بهبـود کیفیـت افشا و نقدینگی سهام در شرکت‌هایی است که حسابـرس خود را در دوره زمانی چهـار سال تغییر نداده‌اند. نتایج پژوهش موسوی شیـری و همکاران(۱۳۹۸)نشان داد که، رابطه معناداری بین چرخش سیستماتیک حسابرسان به سمت جایگاه مدیریتی و نیز چرخش کارمندان واحد حسابرسی داخلی در درون واحد حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی وجود ندارد؛ و نظارت کمیتـه حسابرسی و نیز تخصص مالی حسابرسان داخلی نیز بر این ارتباط بی‌تأثیر است. مهرانی و آخونـدی(۱۳۹۷) در پژوهشی با عنـوان تفکر سیستمی و کاربردهـای آن در مدیریت ریسک واحـد تجاری مطابـق با کوزو بیان کرده‌اند کـه در یک سازمان، عبور کـردن از سد ریسک‌های پیچیـده نیازمند رویکردها و ایده‌های جدیدی است و تفکر سیستمی راه‌کاری برای بهبود و ارتقا فراینـد فعلـی مدیریت ریسک واحد تجـاری است. فخاری، رجب‌دری و خانـی‌ذلان(۱۳۹۷)، در تحقیـق خود با استفاده از روش پیمایشی و توزیع پرسشنامه نشان دادند که بین روابط اجتماعی و حرفـه‌ای اعضای کمیتـه حسابرسی با مدیران ارشد و اقدامات اعضـای کمیته حسابرسی برای ارزیابی ریسک گزارشگری مالی متقلبانه، رابطه منفی و معناداری وجود دارد همچنین، بین روابط اجتماعـی و حرفـه‌ای اعضای کمیته حسابرسـی با سایر مدیران و تلاش‌هـای کمیته حسابرسی برای ارزیابی ریسک گزارشگری مالی متقلبانه، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و نتیجه‌گیری کردنـد که این یافته‌ها نشان می‌دهد که چگونه سطـح روابط اجتماعی و حرفه‌ای اعضای کمیته حسابرسـی با مدیران می‌توانـد بر ارزیابی آنها از ریسک گزارشگـری متقلبانه شرکت مؤثر باشد. قـادری و همکـاران(۱۳۹۷)، در تحقیقـی با عنـوان " تأثیر عامل رفتاری اطمینـان بیش از حد

مدیران بر اثربخشـی مدیریت ریسک"، نشان دادند که شیوه‌های مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی متأثـر از سوگیری‌های رفتـاری و بیش اطمینانی مدیران بوده و اثربخشی خود را از دست خواهد داد، لـذا اثر اطمینان بیش از حـد مدیران بر مدیریت ریسک پذیرفتـه می‌شود. رضوی عراقی و همکـاران(۱۳۹۷)، در تحقیقـی با عنوان تاثیـر ضعف‌های عمده کنترل‌های داخلـی بر ناکارایی سرمایه‌گذاری نشان دادنـد که بین ضعف‌های عمده کنترل‌های داخلی و ناکارآیی سرمایه‌گذاری ارتبـاط مثبت معنی‌داری وجـود دارد. در واقع نتایج پژوهش مبین این است که وجود ضعف‌های عمـده در کنترل‌هـای داخلی منجر به ایجاد ناکارآیی سرمایه‌گـذاری در شرکت‌ها می‌گردد و در نهایت ضرورت پیاده‌سازی کنترل‌های داخلی موثر در سازمان توسط مدیران، بیش از پیش، خود را نمایـان می‌سازد. فخاری و رضائی پیته نوئـی(۱۳۹۶) در تحقیق خود با عنوان " تاثیر تخصص مالی کمیته حسابرسی بر محیط اطلاعاتی شرکت" نتیجه‌گیری کردند که وجود اعضاء متخصص کمیتـه حسابرسـی، اثربخشی کمیته حسابرسی را بـالا می‌برد و بیان کرده‌اند کـه به دنبال آن مطابق با نظریه نمایندگی، کیفیت گزارشکری مالی بیشتر می‌شود. آنان با توجه به نتایج پژوهش بیان کرده‌انـد که کمیته حسابرسی دارای اعضاء تخصص مالـی می‌تواند به استقرار سیستم‌های گزارشگری کارآمد به منظور ارائه اطلاعات شفاف و قابل اتکا با توجه به نیازهای استفاده کنندگان و سطـح کیفی و کمـی اطلاعات منتشر شده کمـک کنند. فیروزعلیـزاده و رضایی(۱۳۹۵)، در تحقیقی بـا عنوان رابطه رقابت در بازار محصول و مدیریت ریسک یکپارچه مبتنی بر گزارشگری مالـی بر تصمیمات مدیریت نشان دادند که بین رقابت بـا تصمیمات سرمایه‌گذاری رابطه مثبت و معنـاداری وجود دارد و بین مدیریت ریسک یکپارچه مبتنـی بر گزارشگری مالی با تصمیمات سرمایه‌گـذاری رابطه معناداری وجود ندارد ضمنـاً نشان دادند که مدیریت ریسک یکپارچه تاثیر مداخله‌گـر معناداری بر رابطه رقابت و تصمیات مدیریت نداشته است. صراف و همکاران(۱۳۹۴)، بیـان کرده‌اند که چارچوب مدیریت ریسک بنگاه و کنتـرل داخلی، هر دو بر این اذعان دارند که ریسک‌هـا در هـر سطح از واحد، ناشی از عوامل مختلف درون و برون سازمانی هستند. همچنین، هـردوی این چارچوب‌ها، شناسایی ریسک را از این جنبه که می‌توانند تأثیر بالقوه‌ای بر دستیابی بـه اهداف داشته باشند، در نظرگرفته‌انـد. برخی از مفاهیمی که در چارچوب کنترل داخلی بیان شده‌انـد، در چارچـوب مدیریت ریسک بنگاه گسترش یافته و برخـی نیز در کنترل داخلی مورد بحث قرار نگرفته‌اند اما در چارچوب مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی، اضافه شده‌اند. نهایتاً مدیریت ریسـک بنگاه اقتصادی، برای رویارویی با ریسک‌ها در سازمـان استقرار می‌یابد و کنترل داخلی، ایـن ریسک‌ها را در محدوده قابل اطمینان کنترل و کاهش می‌دهد. رضایی و همکاران (۱۳۹۴)، در تحقیقـی با عنـوان ارزیابی نظام کنترل‌های داخلی مؤسسـات غیرانتفاعی بر اساس چارچوب کوزو(مطالعه مـوردی بیمارستان‌های دولتی شیراز) نشان دادند کـه در نظام کنترل‌های داخلی بیمارستان‌هـا و درمانگاه‌هـای دولتـی شیراز اجـزای کنترل‌های داخلی شامـل محیط کنترلی، ارزیابـی خطر، فعالیت‌های کنترلی، اطلاعات و ارتباطات و ارزیابی و نظارت به طور اثربخش عمل نمی‌کنـد و نتیجه‌گیـری کردند که در بیمارستان‌های دولتی شیـراز باید سیاست‌هایی در جهت

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

حمایت از واحد حسابرسی داخلی اعمال شود و کنترل‌های داخلی اثربخش طراحی و بکار گرفته شـود. حسینی و همکاران(۱۳۹۳)، نشان دادند که استفـاده از فنون مدیریت ریسک بنگاه رابطه معنادار مثبتی با عملکرد سازمان دارد، همچنین در بررسی فرضیه‌های فرعی نشان دادند که تنها مدیریـت ریسک‌هـای استراتژیک، هیچگونه رابطه معنی‌داری با عملکـرد سازمان ندارد. معمار و رشادت‌جو(۱۳۹۳)، در مطالعه موردی خود نشان دادند که از دیدگاه کارکنان شرکت مورد مطالعه مدیریت ریسک تا حدود زیادی می‌تواند بر مدیریت استراتژیک(انتقال ریسک، اجتناب از ریسک، کاهـش ریسک، پذیریـش ریسک) مؤثر باشد و از نظر محتوا، فعالیـت و پیامدها تا حدود زیادی می‌تواند بر مدیریت استراتژیک مؤثر باشد. همچنین طبق رتبه‌بندی آزمون فریدمن بین میانگین رتبه‌هـای تأثیر عوامل تعیین کننده مدیریت ریسک(محتوا، فعالیت، شرایط، پیامدها) بر مدیریت استراتژیـک تفاوت معناداری وجود دارد که میزان تأثیر مدیریت ریسک از نظر محتوا بر مدیریت استراتژیک با میانگین رتبه (۲/۸۸)بالاترین و دسترسی آنان و تاثیر مدیریت ریسک از نظر شرایط بر مدیریـت استراتژیک با میانگین رتبه (۲/۱۷) ضعیف‌ترین تاثیر را نشان می‌دهد. جعفری‌نژاد و همکـاران (۱۳۹۳) در تحقیقی با عنوان "شناسایی و استخـراج مؤلفه‌های اصلی مدیریت ریسک سازمـان با استفاده از روش فراترکیب"جمعاً ۵۸ مولفه برای نظام مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی شناسایـی کردنـد و تجزیه و تحلیل نهایی آنهـا منجر به شناسایی شش مولفـه یا بعد اصلی در نظـام مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی شده است که به شرح زیر است: شناسایی و تعریف ریسک، سنجش و ارزیابی ریسک، مدیریت و پاسخ به ریسک، اطلاع رسانی، پایش و بازنگری، ایجاد بستر و وضع اهداف. غلامرضائی و مافی (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان نقش تجزیه و تحلیل استراتژیک و ریسـک تجـاری در حسابرسی مالی حاکـی از آن است که بهره گیـری حسابرسان مستقل از ابزارهـا و مدل‌های تجزیه و تحلیل استراتژیک ارائه شده، افزایش دقت ارزیابی ریسک و همچنین اثربخشـی رویه‌های حسابرسی در بهبود کیفیـت حسابرسی مالی را در پی دارد. موسوی‌شیری و همکاران (۱۳۹۲)،در تحقیقی با عنوان مشارکت حسابرسان داخلی در مدیریت ریسک بنگاه نشان دادنـد که حسابرسان داخلی مشارکـت پایینی در مدیریت ریسک بنگاه داشته، اما آنان همچنین به فعالیت‌هایی می‌پردازند که می‌تواند بی‌طرفی آنان را به خطر اندازد. ایمانی‌خوشخو و همکاران (۱۳۹۱)، بیـان کرده‌انـد که کوزو به عنوان راهکاری برای پیشگیـری و مقابله با بحران‌های مالی شناختـه شـد که از این طریق مدیریت ریسک بنگاه، مدیریـت را در موقعیت بهتری در مقابله با چالش بحران‌های مالی قرار می‌دهد. تاری‌وردی و دامچی‌جلودار(۱۳۹۱) در تحقیق خود با عنوان "رابطـه مدیریت ریسـک و عملکرد شرکت" نتیجه گرفتند که دو متغیر از عوامل مدیریت ریسک یعنی رقابت صنعت و اندازه شرکت با عملکرد شرکت رابطه مثبت دارد و در مقابل، دو متغیر دیگر از عوامـل مدیریت ریسک یعنی، عـدم اطمینان محیطی و نظارت هیات مدیره با عملکرد شرکت رابطـه ندارد. فرهـی(۱۳۸۹) در پایان‌نامه خود با عنوان رابطه استفـاده از مدیریت ریسک بنگاه بـا نـرخ بازده حقوق صاحبان سهام نشان دادند که استفـاده از فنون مدیریت ریسک بنگاه رابطه معنی‌دار و مثبتی با عملکرد سازمان‌ها دارد. بررسی فرضیه‌های فرعی تحقیق نشانگر آن است که

مدیریت ریسک‌های عملیاتی، مدیریـت ریسک گزارشگری و مدیریت ریسک عدم رعایت قوانین و مقـررات رابطه معنی‌دار و مثبتی با عملکرد سازمـان دارد ولی مدیریت ریسک‌های استراتژیک هیچ‌گونـه رابطه معنی‌داری با عملکـرد سازمان ندارد درنهایت با توجه به نتایج حاصل از تحقیق، پیشنهـاد می‌شود سازمان‌ها به دنبال اجرای فنون مدیریت ریسک بنگاه باشد و به این نکته مهم توجه نمایند که دستیابی به تمامی اهداف مدیریت ریسک بنگاه (مدیریت ریسک‌های استراتژیک، مدیریت ریسک‌های عملیاتی، مدیریت ریسک‌های گزارشگری و مدیریت ریسک‌های عدم رعایت قوانیـن و مقـررات) در یک سطح و به طور مناسب بیشترین تاثیـر را بر عملکرد سازمان هایشان خواهد گذاشت.

در پژوهش‌هـای قبلی بیشتر به ارتبـاط مدیریت ریسک بنگاه با عملکرد شرکت، بازده حقوق صاحبان سهام، حل بحران و شیوه‌های پیاده‌سازی کنترل‌های داخلی به طور صرف پرداخته شده اسـت اما پژوهش حاضر با طرح ارتباط موضوع مدیریت ریسک بنگاه از چارچوب کوزو با کیفیت گزارشگـری مالی شرکت‌ها علاوه بر توسعه بخشی به ادبیات نظـریِ بحثِ مدیریت ریسک بنگاه و کیفیـت گزارشگری مالی با وارد کردن نقـش نظریه‌های نمایندگی و وابستگی منابع در ارتباط مذکـور و نقش اعضای کلیـدی حاکمیت شرکتی، با به کارگیری رویکرد مدل معادلات ساختاری در بررسـی جوانب مختلف روابط احتمالی بیـن مولفه‌های مذکور نخستین پژوهش در این حوزه محسوب می‌گردد.

۵. فرضیه‌های پژوهش

بـا توجه به مدل تحقیق، فرضیه اصلی و فرضیه‌های فرعـی تحقیق به صورت زیر مطرح و از دیدگاه هریک از اعضای مثلث حاکمیتی به صورت جداگانه و کل اعضای مثلث حاکمیت شرکتی به صورت یکجا بررسی می‌شود:

فرضیه اصلی ۱. مدیریت ریسک بنگاه می‌تواند بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر بگذارد.

فرضیـه فرعی۱-۱. از منظـر کمیته حسابرسـی، مدیریت ریسک بنگـاه می‌تواند بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر بگذارد.

فرضیه فرعی۱-۲. از منظر مدیریت ارشد، مدیریت ریسک بنگاه می‌تواند بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر بگذارد.

فرضیـه فرعی۱-۳. از منظر حسابرسـان مستقل، مدیریت ریسک بنگـاه می‌تواند بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر بگذارد.

فرضیه فرعی۱-۴. از منظر مثلث حاکمیت شرکتی، مدیریت ریسک بنگاه می‌تواند بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر بگذارد.

فرضیـه اصلی ۲. نظریـه نمایندگی بررابطه بین مدیریت ریسک بنگـاه و کیفیت گزارشگری مالی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی۲-۱. از منظر کمیتـه حسابرسی، نظریه نمایندگی بررابطه بین مدیریت ریسک

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی۲-۲. از منظر مدیریت ارشد، نظریه نمایندگی بررابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی۲-۳. از منظر حسابرسان مستقل، نظریه نمایندگی بررابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی۲-۴. از منظر مثلث حاکمیت شرکتی، نظریه نمایندگی بررابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی تاثیر دارد.

فرضیه اصلی ۳. نظریه وابستگی منابع بررابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی۳-۱. از منظر کمیته حسابرسی، نظریه وابستگی منابع بررابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی۳-۲. از منظر مدیریت ارشد، نظریه وابستگی منابع بررابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی۳-۳. از منظر حسابرسان مستقل، نظریه وابستگی منابع بررابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی تاثیر دارد.

فرضیه فرعی۳-۴. از منظر مثلث حاکمیت شرکتی، نظریه وابستگی منابع بررابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی تاثیر دارد.

۶. متدولوژی تحقیق

در این تحقیق، از رویکرد قیاسی-استقرائی استفاده شده است و از نظر جمع‌آوری داده‌ها در گروه پژوهش‌های پیمایشی و توصیفی –تحلیلی و مبتنی بر روش همبستگی قرار دارد و بطور مشخص مبتنی بر معادلات ساختاری است روش کلی پژوهش از جهت هدف، کاربردی است. اطلاعات مربوط به مبانی نظری و ادبیات پژوهش حاضر از میان کتب، مقالات موجود، پایگاه اینترنتی و پایان نامه‌های مرتبط در این زمینه جمع‌آوری شد و اطلاعات مربوط به متغیرهای پژوهش از طریق مصاحبه و از ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه تهیه شده است جامعهٔ آماری پژوهش حاضر، اعضای راهبری شرکت‌های بورسی است بطوری که اعضای راهبری شرکت‌ها در دسترس باشند و با محققان آمادگی همکاری داشته باشند برای کل اعضای مثلث حاکمیتی شرکت‌های انتخابی به تعداد ۱۰۶۸پرسشنامه توزیع و یا به صورت حضوری مصاحبه انجام گرفت مصاحبه از اعضای مثلث حاکمیتی برای جمع‌آوری اطلاعات لازم به صورت حضوری با سوالاتی که دارای طیف ۱۰ گزینه‌ای لیکِرتی[1] (از کم‌ترین نقش یا اهمیت (امتیاز یک) تا بالاترین نقش یا اهمیت (امتیاز ده)) انجام گرفت بدین طریق که در صورتی که هیچ نقشی یا هیچ ارتباطی با مساله مطرح شده نداشته باشد امتیاز یا رتبه یک داده می‌شود و در صورتی که نقش با اهمیت داشته باشد و یا

1. Likert scale

دارای بیشترین تاثیر باشد امتیاز ۱۰ به سوال مربوطه داده می‌شود و در صورتی که نقش متوسط داشته باشد و یا اهمیت آن برای سوال مطرح شده اهمیت متوسط داشته باشد امتیاز ۵ به سوال مربوطه داده می‌شود بنابراین سوالات بسته از امتیاز یک تا ۱۰درجه‌بندی شده است و هر مصاحبه شونده و شرکت کننده در مصاحبه با توجه به سوال پرسیده شده و یا دراختیار می‌تواند از امتیاز یـک تا بالاترین امتیاز کـه ده می‌باشد امتیازبندی نماید و اگر سوالات در مورد مصاحبه شونده و یا مشارکت کننده موضوعیت نداشته باشد یا مشارکت کننده به چنین سوالاتی پاسخ نداده باشد به عنوان پاسخ‌های غیر قابل قبول تلقی گردیده و کنار گذاشته می‌شود که در نهایت پس از طی زمان ۴۵ دقیقه‌ای الی۷۵ دقیقه‌ای برای هر مصاحبه، اطلاعات جمع‌آوری شده جهت مرتب‌کردن و طبقه‌بنـدی اولیـه در نرم‌افزارEXCEL (اکسل) و spss تغذیـه گردید و در نهایت تعداد ۴۳۸ (۱۴۶*۳) پرسشنامه از ۱۰۶۸پرسشنامه توزیع شده به عنوان پرسشنامه‌های قابل قبول واقع شده و سپـس برای آزمون فرضیه‌ها از الگوسازی معادلات ساختاری در محیط لیزرل با در نظر گرفتن مراحل برازش الگوی ساختاری، قضیه اساسی تجزیه و تحلیل مسیر، آزمون و سایر موارد ضروری استفاده شد. بخشی از پرسشنامه حاضر بر اساس مطالعه کوهن و همکاران (۲۰۱۷) که به صورت توصیفـی انجام شده بود اقتباس و بومی‌سازی شده اسـت و بخشی دیگر محقق ساخته می‌باشد کـه برای سنجش روایی[1]پرسشنامه، ابتدا با ۲۰ نفر از صاحب نظران حوزه‌های مرتبط مصاحبه به صورت حضوری و توزیع پرسشنامه انجام یافت که در صورت نیاز، معیار موثر دیگری را با توجه به هدف پژوهش معرفی و یا معیارها را تعدیل نمایند که در نهایت۲۰ سوال، مورد تأیید قرار گرفت. بـرای بـرآورد پایایی[2]، آلفای کرونباخ با استفاده از ابـزار SPSS محاسبه شد آلفای محاسبه شده پرسشنامـه مـورد استفاده ۰/۸۸محاسبه گردید که با توجه به اینکه بالاتر از ۷۰ درصد بوده مورد قبـول است لذا می‌توان پایایی این پرسشنامه را خـوب ارزیابی کرد. جدول ۱ خلاصه‌ای از تعداد پرسشنامه را نشان می‌دهد.

جدول ۱: خلاصه تعداد پرسشنامه

نمونه آماری / تعداد پرسش‌نامه	اعضای کمیته حسابرسی	مدیریت ارشد	حسابرسان مستقل	جمع
تعداد پرسش‌نامه ارسالی و یا مصاحبه انجام گرفته	۳۵۶	۳۵۶	۳۵۶	۱۰۶۸
تعداد پرسش‌نامه وصولی	۱۷۰	۱۷۴	۱۶۶	۵۱۱
تعداد پرسش‌نامه قابل قبول و مورد استفاده در تجزیه و تحلیل (نمونه نهایی)	۱۴۶	۱۴۶	۱۴۶	۴۳۸

1. Validity - اعتبار
2. Reliability - قابلیت اعتماد

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

۷. مدل مفهومی

در ایـن بخش این سوال مطرح می‌شود کـه آیا می‌توان مدل جامعی از تاثیر مدیریت ریسک بنگـاه بر کیفیت گزارشگری مالی با نقش متغیر تعدیلـی نظریه‌های نمایندگی و وابستگی منابع از دیدگـاه مثلث حاکمیـت شرکتی ارائه کرد؟ در این راستا با بررسـی چارچوب کوزو(۲۰۱۳) و ادبیات نظری، متغیر مستقل این پژوهش مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و متغیر وابسته کیفیت گزارشگـری مالی می‌باشد کـه زیر سازه‌های مربوط به هر یک از ایـن متغیرها که حاصل نتیجه پرسشنامـه (۲۰ سوال)بوده در جدول ۲ مشخص شده اسـت و سپس مدل پژوهش طی نمودار شماره ۱-۵ تدوین گردید.

جدول۲- متغیرها و زیر سازه‌ها

نام متغیر یا سازه	نشانگر سازه	زیر سازه	سوالات
کیفیت گزارشگری مالی(FRQ)	q 1	میزان کیفیت افشاء دواطلبانه و شفافیت اطلاعات حسابداری (حساس یگانه و همکاران،۱۳۹۷) (باتاچاریا و همکاران،۲۰۰۷)(احمدی و همکاران،۱۳۹۸) (پورزمانی و منصوری ۱۳۹۴) (وکیلی فرد و محمدی،۱۳۹۴).	کیفیت افشاء دواطلبانه و شفافیت اطلاعات حسابداری در شرکت به چه میزان می‌باشد؟
	q 2	به موقع بودن و قابلیت اتکاء اطلاعات (استانداردهای حسابداری،۱۳۸۶)	به موقع بودن و قابلیت اتکاء اطلاعات در شرکت به چه میزان است؟
	q 3	میزان نقش مدیریت ریسک بنگاه در رسیدن به کنترل داخلی حاکم بر گزارشگری مالی (کوهن و همکاران،۲۰۱۷) (پورسعید و محمدی پور، ۱۳۹۸)	نقش مدیریت ریسک بنگاه در رسیدن به کنترل داخلی حاکم بر گزارشگری مالی چه اندازه است؟
مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی (ERM)	q 4	نقش اعضای کمیته حسابرسی شرکت در اجرای مدیریت ریسک بنگاه (کوهن و همکاران،۲۰۱۷)	نقشی که اعضای کمیته حسابرسی شرکت در اجرای مدیریت ریسک بنگاه دارد؟
	q 5	نقش مدیریت ارشد شرکت در اجرای مدیریت ریسک بنگاه (کوهن و همکاران،۲۰۱۷)	نقشی که مدیریت ارشد شرکت در اجرای مدیریت ریسک بنگاه دارد؟
	q 6	نقش حسابرس مستقل در اجرای مدیریت ریسک بنگاه (کوهن و همکاران،۲۰۱۷)	نقشی که حسابرسان مستقل در اجرای مدیریت ریسک بنگاه دارند؟

نام متغیر یا سازه	نشانگر سازه	زیر سازه	سوالات
مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی (ERM)	q 7	میزان نقش مثلث حاکمیت شرکتی نسبت به اهداف استراتژیک از اهداف ۴ گانه(استراتژیک، عملیاتی، رعایت، گزارشگری) مدیریت ریسک بنگاه در شرکت (کوهن و همکاران،۲۰۱۷) (گوردون، ۲۰۰۹؛ حسینی و همکاران،۱۳۹۳) (نامدار،۱۳۹۴) (پورسعید و محمدی‌پور، ۱۳۹۸)(قادری و همکاران، ۱۳۹۷).	نقش جناب عالی نسبت به اهداف استراتژیک از اهداف چهارگانه مدیریت ریسک بنگاه در شرکت چه اندازه است؟
	q 8	میزان نقش مثلث حاکمیت شرکتی نسبت به اهداف عملیاتی از اهداف ۴ گانه مدیریت ریسک بنگاه در شرکت (کوهن و همکاران،۲۰۱۷) (گوردون، ۲۰۰۹؛ (حسینی و همکاران،۱۳۹۳) (نامدار،۱۳۹۴) (قادری و همکاران،۱۳۹۷).	نقش جناب عالی نسبت به اهداف عملیاتی از اهداف چهارگانه مدیریت ریسک بنگاه در شرکت چه اندازه است؟
	q 9	میزان نقش مثلث حاکمیت شرکتی نسبت به اهداف گزارشگری از اهداف ۴ گانه مدیریت ریسک بنگاه در شرکت (کوهن و همکاران،۲۰۱۷) (گوردون، ۲۰۰۹؛ حسینی و همکاران،۱۳۹۳) (نامدار،۱۳۹۴) (قادری و همکاران،۱۳۹۷).	نقش جناب عالی نسبت به اهداف گزارشگری از اهداف چهارگانه مدیریت ریسک بنگاه در شرکت چه اندازه است؟
	q 10	میزان نقش مثلث حاکمیت شرکتی نسبت به اهداف رعایت از اهداف ۴ گانه مدیریت ریسک بنگاه در شرکت (کوهن و همکاران،۲۰۱۷) (گوردون، ۲۰۰۹؛ حسینی و همکاران،۱۳۹۳) (نامدار،۱۳۹۴) (قادری و همکاران،۱۳۹۷).	نقش جناب عالی نسبت به اهداف رعایت از اهداف چهارگانه مدیریت ریسک بنگاه در شرکت چه اندازه است؟
	q 11	محیط داخلی(کوهن و همکاران،۲۰۱۷؛ کوزو،۲۰۰۴)	اهمیت محیط داخلی از اجزای مدیریت ریسک بنگاه در شرکت چه اندازه است؟
	q 12	ارزیابی ریسک(کوهن و همکاران،۲۰۱۷)؛(جعفری نژاد و همکاران، ۱۳۹۳)؛(کوزو،۲۰۱۳) (پورسعید و محمدی پور،۱۳۹۸)	اهمیت ارزیابی ریسک از اجزای مدیریت ریسک بنگاه در شرکت چه اندازه است؟
	q 13	پاسخ به ریسک(کوهن و همکاران،۲۰۱۷)؛ (جعفری نژاد و همکاران، ۱۳۹۳)؛ (کوزو،۲۰۱۳)	اهمیت پاسخ به ریسک از اجزای مدیریت ریسک بنگاه در شرکت چه اندازه است؟

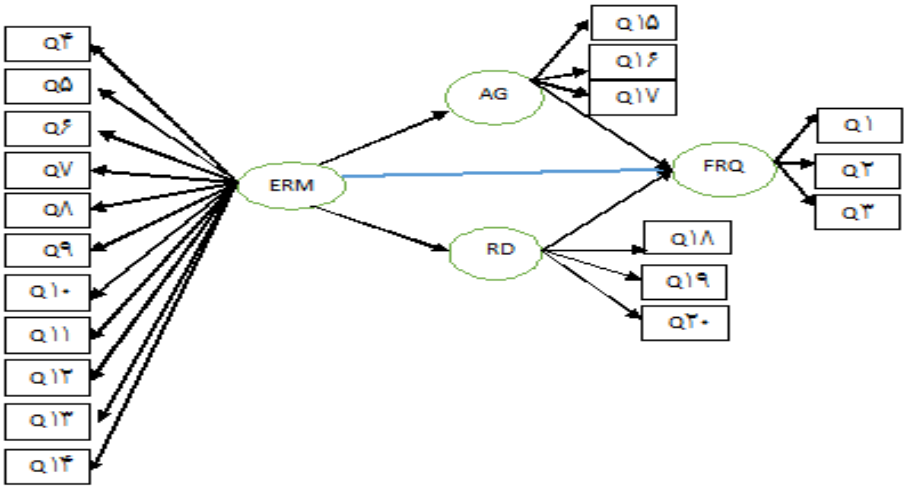
[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]
[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

نام متغیر یا سازه	نشانگر سازه	زیر سازه	سوالات
	q 14	اقدامات کنترلی و پایش(کوهن و همکاران،)۲۰۱۷؛ (جعفری نژاد و همکاران،۱۳۹۳) (کوزو۲۰۱۳) (رضوی عراقی و همکاران،۱۳۹۷)	اهمیت اقدامات کنترلی و پایش از اجزای مدیریت ریسک بنگاه در شرکت چه اندازه است؟
نظریه نمایندگی (AG)	q 15	کنترل مدیریت، جزئی از اجزای نظریه نمایندگی(کوهن و همکاران،۲۰۱۷)	نقش (اهمیت)کنترل مدیریت در تعامل بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی چه میزان است؟
	q 16	مکانیسم نظارتی، جزئی از اجزای نظریه نمایندگی(کوهن و همکاران،۲۰۱۷)	نقش(اهمیت) مکانیسم نظارتی در تعامل بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی چه میزان است؟
	q 17	عمل مدیریت به نفع خود (کوهن و همکاران،۲۰۱۷)	نقش(اهمیت) عمل مدیریت به نفع خود در تعامل بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی چه میزان است؟
نظریه وابستگی منابع(RD)	q 18	چشم انداز استراتژیک(کوهن و همکاران،۲۰۱۷)	نقش(اهمیت) چشم انداز استراتژیک در تعامل بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی چه میزان است؟
	q 19	تامین منابع برای شرکت از بیرون(کوهن و همکاران،۲۰۱۷)	نقش(اهمیت) تامین منابع برای شرکت از بیرون در تعامل بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی چه میزان است؟
	q 20	چالش‌های بیرونی مرتبط با حاکمیت شرکتی، ریسک‌های کسب و کار (کوهن و همکاران،۲۰۱۷)	نقش(اهمیت) چالش‌های بیرونی مرتبط با حاکمیت شرکتی، ریسک‌های کسب و کار در تعامل بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی چه میزان است؟

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

مدل مفهومی پژوهش ۱-۵

۸. یافته‌های پژوهش

۸-۱- یافته‌های توصیفی پژوهش

بـه منظور بررسی مشخصات عمومـی متغیرها و تجزیه و تحلیل دقیق آنهـا، آشنایی با آمار توصیفی مربوط به متغیرها لازم است. جدول ۳، آمار توصیفی متغیرهای مورد استفاده در تحقیق کـه شامـل بررسی شاخص‌های مرکزی و پراکندگی بوده و بـرای نمونه‌ای متشکل از ۴۳۸ نفر از اعضـای مثلث حاکمیت شرکتی شرکت‌های نمونه در دستـرس در سال ۱۳۹۷ را نشان می‌دهد. از نظـر مدیران ارشد، میانگین، میانه و حداقل امتیاز کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌هایی که آنها فعالیت می‌کنند به ترتیب ۶,۸۵، ۷,۳۳ و ۳ می‌باشد و چون بالاتر از ۵ (متوسط طیف ده‌گانه لیکـرت) می‌باشـد می‌توان بدین گونه تفسیـر نمود که میزان کیفیت افشـاء داوطلبانه، به موقع بـودن، قابلیت اتکا اطلاعات و نقش مدیریت ریسک بنگـاه در رسیدن به کنترل داخلی حاکم بر گزارشگری مالی از نظر اعضای مدیران ارشد حایز اهمیت بوده و با توجه به بالابودن میانه کیفیت گزارشگری مالی از نظر مدیران(۷,۳۳) انتظار می‌رود که جا برای افزایش کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های بورسی بیش از این هم وجود دارد.

جـدول ۴ اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ دهندگان را نشان می‌دهد همان‌طوریکه مشاهده می‌گـردد اکثر مشارکت کنندگـان و پاسخ دهندگان به پرسش‌نامه، مـردان هستند (۸۱درصد) همچنیـن بیـش از نیمی از پاسخ دهندگان دارای سن بیـش از ۴۱ سال هستند و بیش از نیمی از شرکـت کنندگـان در مصاحبه، زیر ۱۰ سال در پست فعلی مشغـول هستند توزیع سابقه کل خدمتـی مشارکت کنندگـان تقریباً مشابه هم هستند به‌طوریکه سابقـه زیر ۱۰ سال با بیشترین درصـد دارای ۳۸ درصـد می‌باشد و ۸۶٪ اعضا کمیته حسابرسـی دارای تخصص مالی در مقطع کارشناسی ارشد با ۵۴٪ می‌باشد.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]
[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

جدول۳: آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

اعضای مثلث حاکمیت شرکتی	نام متغیر	علامت	میانگین	میانه	حداقل	حداکثر	انحراف معیار stdev	تعداد مشاهدات
کمیته حسابرسی	کیفیت گزارشگری مالی	FRQ	۶,۸۷	۷,۱۷	۳	۱۰	۱,۳	۱۴۶
	مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی	ERM	۷,۲۱	۷,۳۶	۱	۱۰	۱,۴۷	۱۴۶
	نظریه نمایندگی	AG	۶,۸۴	۷	۳	۱۰	۱,۲۸	۱۴۶
	نظریه وابستگی منابع	RD	۶,۸۳	۷	۱	۱۰	۱,۳۵	۱۴۶
مدیریت	کیفیت گزارشگری مالی	FRQ	۶,۸۵	۷,۳۳	۳	۱۰	۱,۳۹	۱۴۶
	مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی	ERM	۶,۷۱	۶,۸۲	۱	۱۰	۱,۶	۱۴۶
	نظریه نمایندگی	AG	۵,۵۳	۶	۳	۱۰	۲,۳۲	۱۴۶
	نظریه وابستگی منابع	RD	۵,۵۵	۵,۶۷	۱	۱۰	۲,۳۹	۱۴۶
حسابرسان مستقل	کیفیت گزارشگری مالی	FRQ	۶,۸۲	۷	۳	۱۰	۱,۳۷	۱۴۶
	مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی	ERM	۶,۷۶	۷,۰۹	۱	۱۰	۱,۵۳	۱۴۶
	نظریه نمایندگی	AG	۶,۹۸	۷,۳۳	۳	۱۰	۱,۵۳	۱۴۶
	نظریه وابستگی منابع	RD	۶,۸۶	۶,۶۷	۱	۱۰	۱,۶۷	۱۴۶
مثلث حاکمیت به طور یکجا	کیفیت گزارشگری مالی	FRQ	۶,۸۵	۶,۶۷	۳,۶۷	۹,۶۷	۱,۰۳	۴۳۸
	مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی	ERM	۶,۸۹	۶,۹۴	۳	۱۰	۰,۹۷	۴۳۸
	نظریه نمایندگی	AG	۶,۴۵	۶,۴۴	۲,۳۳	۱۰	۱,۱۲	۴۳۸
	نظریه وابستگی منابع	RD	۶,۴۱	۶,۴۳	۲,۳۳	۱۰	۱,۱۹	۴۳۸

جدول۴ : ویژگی‌های جمعیت شناختی مثلث حاکمیتی

ویژگی‌ها	جنسیت		سن(سال)				مدت اشتغال در پست فعلی(سال)			کل سابقه کار(سال)			رشته تحصیلی		آخرین مقطع تحصیلی			
	زن	مرد	زیر۳۰	۳۱-۴۰	۴۱-۵۰	بالای ۵۰	زیر۱۰	۱۱-۲۰	۲۱-۳۰	زیر۱۰	۱۱-۲۰	۲۱-۳۰	تخصص مالی	غیر تخصص مالی	کارشناسی	ارشد	دکترا	سایر
کمیته حسابرسی	۲۸	۱۱۸	۱۱	۳۰	۷۵	۳۰	۸۰	۵۹	۷	۵۵	۵۰	۴۱	۱۲۵	۲۱	۵۵	۷۹	۱۰	۲
حسابرسان مستقل	۲۳	۱۲۳	۸	۲۸	۷۱	۳۹	۷۶	۵۴	۱۶	۶۱	۴۷	۳۸	۱۴۴	۲	۴۷	۹۱	۶	۲
مدیران ارشد	۱۹	۱۲۷	۳	۳۵	۶۴	۴۴	۶۹	۶۷	۱۰	۴۵	۵۶	۴۵	۸۵	۶۱	۳۸	۶۷	۳۰	۱۱

* منبع: یافته‌های پژوهشگر

۸-۲-یافته‌های استنباطی

مدل کلـی تحقیق توسط برنامه LISREL طراحی گردید که یکـی از مهم‌ترین برنامه‌هایی است که بـرای برآورد پارامترها، آزمون معنی‌داری و برازش مدل‌های معادلات ساختاری طراحی شـده است در این مدل یک متغیر مکنون وابسته (کیفیت گزارشگری مالی با سه مولفه) و متغیر مستقـل مدیریـت ریسک بنگاه اقتصادی بـا مولفه‌هایشان (۱۱مولفه) وجـود دارند در این مدل متغیرهـای پنهان به صورت دایره و متغیرهای آشکار به صـورت مستطیل نشان داده شده است روابـط بین متغیرهای پنهـان و متغیرهای آشکار را اصطلاحاً بارهـای عاملی می‌گویند معادلات ساختـاری نیـز روابط بین متغیرهای پنهـان و پنهان می‌باشند و برای آزمـون فرضیات استفاده می‌شـود که به این ضرایب اصطلاحـاً ضرایب مسیر گفته می‌شود برای معنادار بودن رابطه متغیر مستقـل با متغیر وابسته از t-value استفـاده می‌شود و در سطح اطمینان ۹۵٪، t-value باید خارج از بازه ۱/۹۶ تا ۱/۹۶- باشد تا آن رابطه معنی‌دار تلقی گردد.

۹. آزمون فرضیه‌ها:

۹-۱- تجزیه و تحلیل عاملی تأییدی و بررسی مدل‌های اندازه‌گیری

۹-۱-۱ -تجزیه و تحلیل عاملی تأییدی از نظر کمیته حسابرسی

جدول۵ نتایج بررسی مناسب‌بودن شاخص‌های برازش مدل تأییدی از نظر کمیته حسابرسی و مثلث حاکمیتی را نشان می‌دهد.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

جدول۵: شاخص‌های برازش مدل تأییدی از نظر کمیته حسابرسی و مثلث حاکمیت شرکتی

شاخص برازندگی	χ^2/df	RMR	RMSEA	GFI	AGFI	NFI	IFI
دامنه پذیرش	<۳	<۰,۰۸	<۰,۰۸	<۰,۹	<۰,۹	<۰,۹	۱ - ۰
مقادیر مدل از نظر کمیته حسابرسی (به‌صورت مستقل)	۲,۰۰۳	۰,۰۳۱	۰,۲۰	۰,۵۶	۰,۴۳	۰,۴۱	۰,۴۴
مقادیر مدل از نظر مثلث حاکمیت شرکتی	۵,۱۷	۰,۰۱۵	۰,۱۷	۰,۶۳	۰,۵۳	۰,۴۲	۰,۴۷

* منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایـج جدول ۵ نشان می‌دهد که مقادیر شاخص برازش فزاینده، شاخص برازش هنجار شده، شاخص‌هـای نیکوئی برازش، شاخـص نیکویی برازش تعدیل یافتـه، شاخص‌های ریشه میانگین مربعـات خطای برآورد، شاخص ریشه میانگین مربعات باقی مانده و خی‌دو بهنجار شده در دامنه پذیرش قرار دارند بنابراین مناسب بودن مدل را تایید می‌کند.

۹-۱-۲ تجزیه و تحلیل عاملی تأییدی از نظر مثلث حاکمیت شرکتی به صورت کلی

نتایـج جدول۵ همچنین نشان می‌دهد که بسیاری از مقادیر شاخص برازش فزاینده، شاخص برازش هنجار شده، شاخص‌های نیکوئی برازش، شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته، شاخص‌های ریشـه میانگین مربعات خطای برآورد، شاخص ریشه میانگین مربعات باقی مانده و خی‌دو بهنجار شده در دامنه پذیرش قرار دارند بنابراین مناسب بودن مدل را تایید می‌کند.

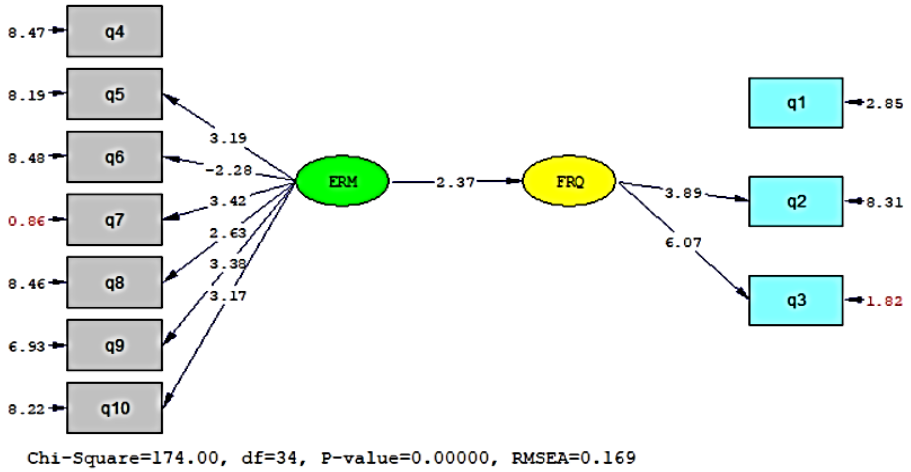
۹-۲- سوالات/فرضیه‌های تحقیق و بررسی بخش ساختاری

پـس از اطمینان از برازش و اندازه‌گیری تجزیه و تحلیـل عامل تاییدی مدل تحقیق، در این قسمـت، مـدل ساختاری مورد برازش قرار گرفته است تا بر اسـاس آن به سوالات تحقیق جواب داده شـود. همچنین اطمینان یافتن از وجود یا عـدم وجود رابطه علی میان متغیرهای تحقیق و بررسـی تناسب داده‌های مشاهده شده با مدل مفهومی تحقیـق با استفاده از معادلات ساختاری آزمون شدند. براساس فرضیه‌های تحقیق، مدل‌ها مورد بررسی قرار گرفتند که نتایج آنها به‌صورت زیر مشخص شده‌اند.

فرضیـه ۱-۱. از منظر کمیته حسابرسی مدیریت ریسک بنگاه می‌تواند بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر بگذارد.

نتایـج آزمون برازش مدل فرضیه ۱-۱: با استفاده از مدل معادلات ساختاری تجزیه و تحلیل مسیر در شکل‌های زیر شامل مدل برازش بر مبنای t معناداری منعکس شده‌اند.

شکل ۱ مدل اندازه‌گیری فرضیه ۱-۱ در حالت t معناداری

نتایـج شکل ۱ نشان می‌دهد که مقـدار t ضریب مسیر (۲,۳۷) بزرگتر از ۱,۹۶ بوده که نشان دهنده تایید ضریب مسیر مدیریت ریسک بنگاه بر کیفیت گزارشگری مالی است. بنابراین می‌توان در سطـح اطمینـان ۹۵ درصد ادعـا نمود که از نظـر کمیته حسابرسی، مدیریـت ریسک بنگاه بـا ضریـب ۰,۳۰ و مقدار t ۲,۳۷ بر کیفیـت گزارشگری مالی تاثیر مستقیـم دارد. نتایج مربوط بـه بررسی مناسب بودن شاخص‌های بـرازش مدل ساختاری از نظر کمیتـه حسابرسی و مثلث حاکمیت شرکتی در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول۶. شاخص‌های برازش مدل ساختاری فرضیه ۱-۱

شاخص برازندگی	χ^2/df	RMR	RMSEA	GFI	AGFI	NFI	IFI
دامنه پذیرش	<۳	<۰,۰۸	<۰,۰۸	<۰,۹	<۰,۹	<۰,۹	۱ - ۰
مقادیر مدل از منظر کمیته حسابرسی	۵,۱۱	۰,۲۶	۰,۱۶	۰,۸۱	۰,۶۹	۰,۶۳	۰,۶۷
مقادیر مدل از منظر مثلث حاکمیتی شرکت	۹,۹۸	۰,۳۶	۰,۲۴	۰,۵۷	۰,۳۹	۰,۳۶	۰,۳۸

* منبع: یافته‌های پژوهشگر

بـرای بررسی اینکه مدل مذکور از لحاظ تبیین مجموعـه‌ای از داده‌های مشاهده شده تا چه حـد خوب عمل می‌کند، از مقادیر شاخص نرم شده برازندگی (NFI=۰,۶۳) و شاخص برازندگی فزاینـده (IFI=۰,۶۷) استفـاده گردیده که مقادیر محاسبه شده کوچکتـر از ۰,۹ این شاخص‌ها

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

حاکی از برازش مناسب مدل است.

بـرای بررسی چگونگی ترکیـب برازندگی و صرفه‌جویی مدل مربوطـه، از شاخص ریشه دوم بـرآورد واریانس خطای تقریـب (RMSEA) استفاده شده است. مدلی کـه در آن این شاخص بیشتر از ۰/۱۰ باشد برازش ضعیفی دارد. مقدار این شاخص در این مدل برای ۰,۱۶ می‌باشد که برای مدل طراحی شده برازش نسبتاً مناسبی است.

* لازم بـه ذکـر است کـه فرضیه‌هـای ۱-۲ و ۱-۳ از منظر مدیریـت و حسابرسان مستقل نیـز مورد تایید بـوده است و مدیریت ریسک بنگاه بر کیفیت گزارشگـری مالی از نظر مدیران و حسابرسان نیز تاثیر مثبت و معناداری داشته است.

فرضیه‌های ۲-۱ و ۳-۱. از نظر کمیته حسابرسی، نظریه نمایندگی و نظریه وابستگی منابع بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد.

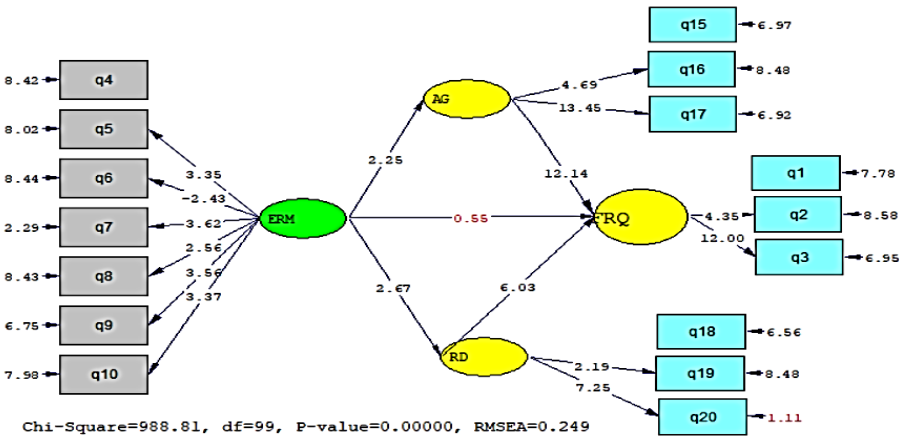
نتایـج آزمون بـرازش مدل فرضیه‌هـای ۲-۱و ۳-۱: بـر اساس ضرایب معنـاداری در شکل ۲ منعکـس شده‌انـد. نتایج بدست آمده از ضریـب مسیر و t-value نشـان می‌دهد که با ورود متغیرهـای نظریه نمایندگی و نظریه وابستگی منابع در مدل فرضیه۱-۱، رابطه مستقیم مدیریت ریسـک بنگاه اقتصـادی با کیفیت گزارشگری مالی از ۰,۳۰ بـه ۰,۰۳ کاهش یافته و معنی‌داری خـود را از دست داده، بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌تـوان ادعا نمود که از نظر کمیته حسابرسی، نظریه نمایندگی و نظریه وابستگی منابع بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی قوی و مثبت دارد. در جدول ۷ مقادیر شاخص نرم شده برازندگی (NFI=۰,۳۶) و شاخص برازندگی فزاینده (IFI=۰,۳۸)، همچنین بقیه شاخص‌های برازش کوچکتر از ۰,۹ بوده و در دامنـه مربوطه قرار دارند یعنـی مدل از برازش مناسبی برخوردار بـوده است. برای بررسی چگونگـی ترکیـب برازندگی و صرفه‌جویی مـدل مربوطه، از شاخص ریشـه دوم برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) استفاده شده است. مقدار این شاخص در مدل فوق ۰,۲۴ می‌باشد که برای مدل طراحی شده برازش نسبتاً مناسبی است.

جدول۷. شاخص‌های برازش مدل ساختاری فرضیه‌های ۲-۱ و ۳-۱

شاخص برازندگی	χ^2/df	RMR	RMSEA	GFI	AGFI	NFI	IFI
دامنه پذیرش	<۳	<۰,۰۸	<۰,۰۸	<۰,۹	<۰,۹	<۰,۹	۰ - ۱
مقادیر مدل از نظرکمیته حسابرسی	۹,۹۸	۰,۳۶	۰,۲۴	۰,۵۷	۰,۳۹	۰,۳۶	۰,۳۸
مقادیر مدل از نظر مثلث حاکمیت	۳,۴۲	۰,۱۱	۰,۱۳	۰,۸۶	۰,۷۸	۰,۷۱	۰,۷۷

* منبع: یافته‌های پژوهشگر

شکل ۲. مدل اندازه‌گیری فرضیه های ۳-۱و ۲-۱ در حالت t معناداری

فرضیه‌های ۲-۲،۳-۳و۳-۳ (از نظر مدیریت و حسابرسان مستقل). نظریه نمایندگی و نظریه وابستگی منابع بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد.

آزمـون بـرازش مدل فرضیـه ۲-۱و ۳-۱ یک بار دیگر نیـز از منظر مدیریـت و حسابرسان مستقـل بر اساس ضرایب استاندارد و معناداری مـورد آزمون قرار گرفت. همچنین مناسب بودن شاخص‌هـای برازش مدل ساختاری نیز بررسی گردید (از آوردن اشکال و جداول مربوطه در این بخـش صرف نظر شده است). نتایج آزمون نشان داد که از نظر مدیریت و حسابرسان مستقل نیز فرضیـه تایید شده اسـت. یعنی نظریه نمایندگی و نظریه وابستگـی منابع بر رابطه بین مدیریت ریسـک بنگـاه و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد. اما ایـن تاثیر از نظر مدیریت نسبت به نظرات کمیته حسابرسی و حسابرسان مستقل قوی‌تر بوده است.

فرضیـه ۱-۴. از منظرمثلـث حاکمیت شرکتـی، مدیریت ریسک بنگـاه می‌تواند بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر بگذارد.

بـرای بدست آوردن نظـر مثلث حاکمیت شرکتی، میانگین سه گـروه برای هریک از سازه‌ها محاسبه شده و برای آزمون مورد استفاده قرار گرفته است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل مسیر بـرای فرضیـه ۱-۴ بر اساس مدل معنـاداری در شکل ۳ نشان داده شده اسـت. نتایج مربوط به بررسی مناسب بودن شاخص‌های برازش مدل ساختاری در جدول ۸ نشان داده شده است.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

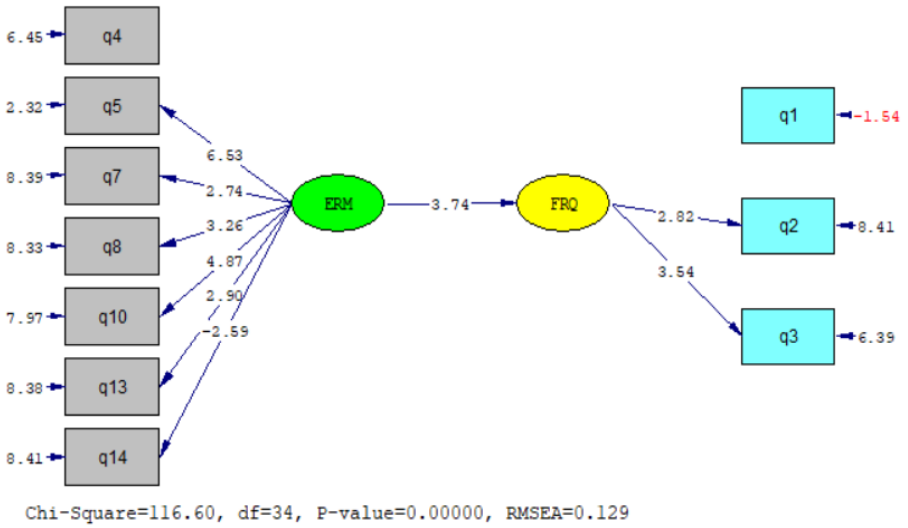
[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

تاثیر مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی بر کیفیت گزارشگری مالی از دیدگاه مدیران ارشد، اعضای کمیته حسابرسی و حسابرسان مستقل

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

شکل۳. مدل اندازه‌گیری فرضیه ۴-(کلی) در حالت t معناداری

جدول ۸. شاخص‌های برازش مدل ساختاری فرضیه ۱-۴

شاخص برازندگی	χ^2/df	RMR	RMSEA	GFI	AGFI	NFI	IFI
نام شاخص‌ها	کای اسکوئر به درجه آزادی	ریشه دوم میانگین مجذور پس‌مانده‌ها	ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب	مقدار نسبی واریانس	مقدار نسبی کوواریانس ها	شاخص نرم شده برازندگی	شاخص برازندگی فزاینده
دامنه پذیرش	<۳	<۰,۰۸	<۰,۰۸	<۰,۹	<۰,۹	<۰,۹	۱ - ۰
مقادیر مدل	۳,۴۲	۰,۱۱	۰,۱۳	۰,۸۶	۰,۷۸	۰,۷۱	۰,۷۷

* منبع: یافته‌های پژوهشگر

از مقادیر شاخص نرم شده برازندگی (NFI=۰,۷۱) و شاخص برازندگی فزاینده (IFI=۰,۷۷) برای بررسی برازش کلی مدل استفاده گردیده که مقادیر محاسبه شده کوچکتر از ۰,۹ بوده که این شاخص‌ها حاکی از برازش مناسب مدل است. مقدار شاخص ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) در این مدل برابر ۰,۱۳ می‌باشد که برای مدل طراحی شده برازش نسبتاً مناسبی است. محاسبات شکل ۳ نشان می‌دهد که مقدار t ضریب مسیر ۳,۷۴ و بزرگتر از ۱,۹۶ بوده که نشان دهنده تایید ضریب مسیر مدیریت ریسک بنگاه بر کیفیت گزارشگری مالی است. بنابراین می‌توان در سطح اطمینان ۹۵ درصد گفت که از نظر مثلث حاکمیت شرکتی، مدیریت ریسک بنگاه با ضریب ۰,۲۶ بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر مستقیم دارد.

فرضیه۲-۴. از منظر مثلث حاکمیـت شرکتی، نظریه نمایندگی بررابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد.

فرضیـه ۳-۴. از منظـر مثلث حاکمیت شرکتی، نظریه وابستگـی منابع بررابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد.

نتایـج حاصل از تجزیه و تحلیل مسیر برای فرضیه‌های ۲-۴ و ۳-۴ به صورت کلی و از منظر مثلث حاکمیت شرکتی بر اساس مـدل معناداری در شکل ۴ نشان داده شده است. در جدول ۹ نتایـج مربوط به بررسی مناسب بودن شاخص‌های برازش مدل ساختاری از منظر مثلث حاکمیت شرکتی نشان داده شده است.

جدول۹. شاخص‌های برازش مدل ساختاری (کلی) فرضیه ۲-۴و ۳-۴ به صورت کلی

شاخص برازندگی	χ^2/df	RMR	RMSEA	GFI	AGFI	NFI	IFI
دامنه پذیرش	<۳	<۰,۰۸	<۰,۰۸	<۰,۹	<۰,۹	<۰,۹	۱ - ۰
مقادیر مدل	۵,۲۷	۰,۱۸	۰,۱۷	۰,۶۹	۰,۵۷	۰,۴۸	۰,۵۳

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نسبـت χ^2/df بـه حجم نمونه وابسته است و نمونه بـزرگ، کمیت خی‌دو را بیش از آنچه کـه بتوان آن را به غلط بودن مـدل نسبت داد، افزایش می‌دهد. مقدار این شاخص ۵,۲۷ گزارش شـده کـه از دامنه پذیرش فاصله چندانی ندارد، می‌توان نتایج حاصل از این قسمت را معتبر و به لحاظ آماری قابل تجزیه و تحلیل دانست. شاخص GFI و AGFI نشان‌دهنده اندازه‌ای از مقدار نسبی واریانس و کوواریانس‌ها می‌باشد که توسط مدل تبیین می‌شود. این معیار بین صفر تا یک متغیـر می‌باشد که هر چه به عدد یک نزدیکتر باشنـد، نیکویی برازش مدل با داده‌های مشاهده شـده بیشتر است. مقادیر این شاخص‌ها، همچنین بقیه شاخص‌ها (NFI و IFI) برای مدل کلی ما کوچکتر از ۰,۹ هستند، که تایید کننده برازش خوب مدل است.

شاخص ریشـه دوم میانگین مجذور پس مانده‌ها (RMR)، یعنی تفاوت بین عناصر ماتریس مشاهـده شده در گروه نمونه و عناصر ماتریس پیش‌بینی شـده با فرض درست بودن مدل مورد نظـر است که هرچه این شاخص برای مدل مورد نظر نزدیک‌تر به صفر باشد، مدل مذکور برازش بهتری دارد. مقدار RMR در مدل برابر ۰,۱۸ بیانگر تبیین نسبتاً مناسب کوواریانس‌ها می‌باشد. بـرای بررسی چگونگی ترکیب برازندگی و صرفه‌جویی مدل مربوطه، از شاخص ریشه دوم برآورد واریانـس خطای تقریب (RMSEA) استفاده شده است. مقـدار این شاخص در مدل فوق ۰,۱۷ بوده که برای مدل طراحی شده برازش نسبتاً مناسبی است.

در مـدل فـوق، رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی بـا متغیر تعدیلی AG تایید شده، همچنین رابطه متغیر AG نیز با FRQ تایید شده است، چون مقادیر t محاسبه شده آنها بزرگتر از ۱,۹۶ اسـت. امـا با ورود متغیرهای نظریـه نمایندگی و نظریه وابستگـی منابع در مدل ۱-۴،

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

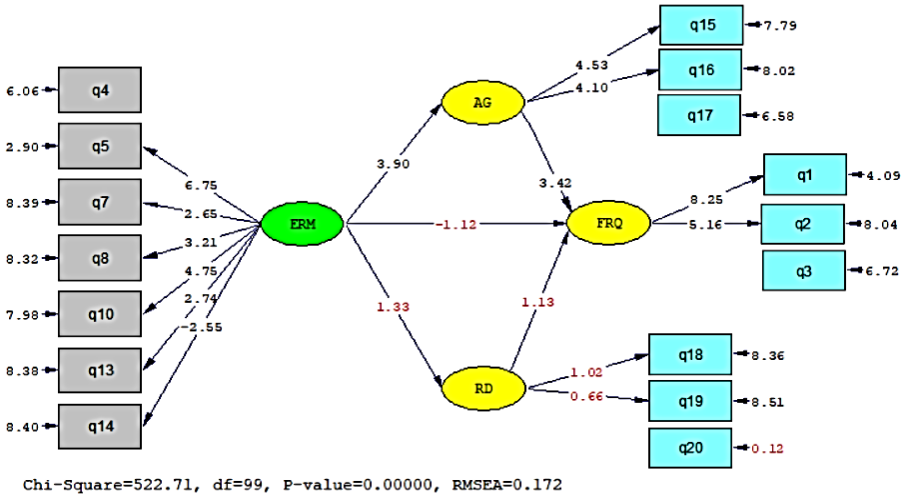
[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

رابطــه مستقیــم مدیریت ریسک بنگاه با کیفیت گزارشگری مالی از ۰,۲۶ به ۰,۲۲- کاهش یافته و معنــی‌داری خود را از دســت داده، بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان ادعا نمود که از نظر مثلث حاکمیت شرکتی نظریه نمایندگی بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی مثبت دارد.

امــا مسیر متغیــر تعدیلگر بعدی یعنی RD مــورد تایید نیست. چراکــه رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی با متغیر تعدیلی RD تایید نشده، همچنین رابطه متغیر RD با FRQ نیز تاییــد نشــده است، چون مقادیر t محاسبه شده آنها کوچکتر از ۱,۹۶ است. بنابراین از نظر مثلث حاکمیت شرکتی نظریه وابستگی (RD) بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی نمی‌تواند اثر تعاملی داشته باشد. جدول ۱۰ خلاصه نتایج آزمون فرضیه‌ها را نشان می‌دهد.

شکل ۴. مدل اندازه‌گیری فرضیه ۲-۴و ۳-۴ در حالت t معناداری

جدول ۱۰. خلاصه نتایج آزمون فرضیه‌ها

شماره فرضیه	عنوان فرضیه	نتیجه آزمون
فرضیه ۱-۱	از منظر کمیته حسابرسی، مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی می‌تواند بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر بگذارد.	تایید فرضیه
فرضیه ۱-۲	از منظر مدیران ارشد، مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی می‌تواند بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر دارد.	تایید فرضیه
فرضیه ۱-۳	از منظر حسابرسان مستقل، مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی می‌تواند بر کیفیت گزارشگری تاثیر بگذارد.	تایید فرضیه
فرضیه ۱-۴	از منظر مثلث حاکمیت شرکتی، مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی می‌تواند بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر بگذارد.	تایید فرضیه
فرضیه ۲-۱	از منظر کمیته حسابرسی، نظریه نمایندگی بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد.	تایید فرضیه
فرضیه ۲-۲	از منظر مدیران ارشد، نظریه نمایندگی بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد.	تایید فرضیه
فرضیه ۲-۳	از منظر حسابرسان مستقل، نظریه نمایندگی بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد.	تایید فرضیه
فرضیه ۲-۴	از منظر مثلث حاکمیت شرکتی، نظریه نمایندگی بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد.	تایید فرضیه
فرضیه ۳-۱	از منظر کمیته حسابرسی، نظریه وابستگی منابع بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد.	تایید فرضیه
فرضیه ۳-۲	از منظر مدیران ارشد، نظریه وابستگی منابع بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد.	تایید فرضیه
فرضیه ۳-۳	از منظر حسابرسان مستقل، نظریه وابستگی منابع بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد.	تایید فرضیه
فرضیه ۳-۴	از منظر مثلث حاکمیت شرکتی، نظریه وابستگی منابع بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی دارد.	رد فرضیه

۱۰. خلاصه و نتیجه‌گیری

بـا توجه به تعدادی از شرکت‌هایی کـه ورشکست شده‌اند تاکید بیشتری بر تقویت روش‌های مدیریت ریسک بنگاه برای شناسایی و کنترل ریسک‌های تجاری و اطمینان از اینکه آن‌ها منطبق بـا استراتژی‌های شرکت و اشتهای پذیرش ریسک[1] هستند وجـود دارد علاوه بر این، بسیاری از منتقـدان معتقدند که استراتژی‌ها و ریسک‌هـای مهم شرکت باید با صراحت و شفافیت بیشتری بـرای سرمایه‌گذاران افشاء شود(آدامـز و همکاران،۲۰۱۱) و باید بـه صراحت توسط حسابرسان در ارزیابـی ریسـک و طرح برنامه‌ریزی مطرح شود(کوچـی تاوا-کوزلوسکی و مسیر، ۲۰۱۱) و از

1. risk appetite

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]
[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

همـه مهم‌تـر این که، کل ریسک‌های یک شرکـت بر ارزیابی صورت‌های مالـی و برآوردها تاثیر می‌گذارد(کوهن و همکاران،۲۰۱۷). زنگ‌زن‌مقدم و لشگری(۱۳۹۷) نیز بیان کرده‌اند که از زمان تدویـن مبانی نظری گزارشگـری مالی و استانداردهای حسابـداری، تحقیق‌های متعددی درباره کیفیـت اطلاعات مالی گزارش‌شده از طریق سیستم حسابداری انجام شده است. بنابراین مطالعه حاضـر آزمون می‌کند که چگونه مدیریت ریسک بنگاه اقتصـادی بر کیفیت گزارشگری مالی اثر می‌گـذارد؟ جهـت بدست آوردن تجارب و دیدگاه اعضای کلیـدی حاکمیت شرکتی در خصوص مدیریـت ریسک بنگـاه اقتصادی نسبت به کیفیت گزارشگری مالـی از چارچوب کوزو(۲۰۱۳) و مبانی نظری تحقیق شامل بیست پرسش و زیر سازه‌نهایی شده استفاده کردیم که در ادامه تاثیر سازه‌هایی از نظریه‌های نمایندگی و وابستگی منابع بر نقش واقعی اعضا در انجام اهداف چارچوب مدیریـت ریسک بنگاه اقتصادی نسبت به کیفیت گزارشگری مالـی بررسی شد. تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها بر اساس برنامه لیزرل و مبتنی بر سه فرضیه اصلی(هرکدام دارای چهار فرضیه فرعی) بدین شرح می‌باشد:

نتایج آزمون‌های مبتنی بر فرضیه‌های فرعی فرضیه اصلی اول نشان می‌دهد که از نظر کمیته حسابرسـی، مدیران ارشد، حسابرسان مستقل و مثلث حاکمیـت شرکتی، مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیر مستقیم دارد. بنابراین ارزیابی اعضای کمیته حسابرسی، مدیران، حسابرسان مستقل و مثلث حاکمیت شرکتی این است که اعمال و اجرای مدیریت ریسک بنگـاه در شرکت‌ها موجب افزایش کیفیت گزارشگری مالی می‌شود. لذا نتایج حاصله، تاییدکننده اثـر مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی بر کیفیـت گزارشگری مالی است. نتایج پژوهش‌های گذشته که با نتایج پژوهش حاضر می‌تواند هم خوانی داشته باشد که از جمله پژوهش‌های حساس یگانه و نتـاج ملکشـاه (۱۳۸۵)کنترل‌های داخلی کیفیت گزارشگری مالـی را بهبود می‌بخشد. رضوی عراقـی و همکـاران (۱۳۹۷) نشان دادند که کنترل‌های داخلی می‌توانـد اولاً کیفیت گزارشگری مالـی را بهبود بخشد و ثانیـاً تقارن اطلاعات را افزایش دهد (رضـوی عراقی و همکاران،۱۳۹۷). توانگرحمزه‌کلایـی و اسکافی‌اصل (۱۳۹۷) بیان کرده‌اند کـه در ادبیات پژوهش از کنترل داخلی بـه عنوان ابزاری جهت بهبود کیفیت گزارشگـری مالی، افشای به موقع اطلاعات، تسهیل فرآیند حسابرسـی داخلی و مستقـل و... یاد می‌شود.. یـک فرایند گزارشگری مالـی قوی شامل تلاش تهیه‌کننده‌هـای گزارش و گروه‌های پایـش نظیر کمیته حسابرسـی و حسابرسان]مستقل[برای ارائـه گزارش‌های مالی دقیق، شفاف و افشای مربوطـه است(باکستر و همکاران،۲۰۱۳؛ کوهن و همکـاران،۲۰۱۷). کیفیت گزارشگری مالی و ارتقاء افشاء را می‌توان به عنوان ابزار آگاهی بخشی تلقـی کرد(موسوی شیری و همکاران،۱۳۹۴). با وجـود تدوین سازوکارهای نظارتی یکسان برای گزارشگری مالی شرکت‌ها، به نظر می‌رسد کیفیت و شفافیت گزارشگری مالی آن‌ها یکسان نیست و این امر بیانگر آن است که احتمالاً عوامل دیگری وجود دارد که باعث ایجاد تفاوت در شفافیت گزارشگری مالی شرکت‌ها می‌شود(حساس‌یگانه و همکاران،۱۳۹۷). نتایج این پژوهش‌ها هر کدام به نوعی اثر مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی بر کیفیت گزارشگری مالی را تایید می‌کنند.

فرضیــه اصلی دوم با واردکردن متغیر تعدیلــی نظریه نمایندگی در رابطه اثر مدیریت ریسک بنگــاه اقتصــادی بر کیفیت گزارشگری مالــی مورد آزمون قرار گرفت نتایــج نشان داد که از نظر کمیتــه حسابرسی، مدیران ارشد، حسابرسان مستقل و مثلث حاکمیت شرکتی، نظریه نمایندگی بــر رابطــه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی اثر تعاملی قوی و مثبت دارد. به‌عبارتی نظریه نمایندگی بررابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالــی تاثیــر دارد. اما این تاثیر از نظــر مدیران نسبت به نظرات کمیتــه حسابرسی و حسابرسان مستقل قوی‌تر بوده است که این نتیجه با نتایج تحقیق کوهن و همکاران(۲۰۱۷) مطابقت دارد و منطبــق با مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی است که بیان‌کننده یک نقش اولیه نظریه نمایندگی و نظــارت در شرکت‌ها می‌باشد. و این دور از انتظار هم نبوده است زیرا که مالکیت مدیریت ریسک بنگــاه اقتصــادی با مدیریت ارشد شرکت بــوده و کمیته‌های حسابرسی مسئــول پایش مدیریت ریســک بنگــاه اقتصادی و گزارشگری مالی هستند و ارزیابــی حسابرسان از ریسک‌ها و مشارکت در حسابرســی تحت تأثیر شیوه‌های حسابداری، ریسک‌هــای کنترل و یا افشای ناکافی و ناکامل حاصل از موقعیت ریسک شرکت قرار دارد(COSO 2004) و توان اعمال مدیریت ریسک بنگاه در شرکت‌هــا، برای به تعادل‌رساندن استراتژی‌های بنگاه اقتصــادی و ریسک‌های کسب و کار را نشــان می‌دهد. برخی نتایج پیشین که با نتیجه پژوهــش حاضر هم‌خوانی دارد از جمله کوهن و همکاران(۲۰۱۷)نشان دادند که گزارش‌های مالی و برنامه‌ریزی حسابرسی بایستی منعکس کننده ریسک‌هــای نظریه نمایندگی(پایش) و نیز ریسک‌های نظریــه وابستگی منابع(راهبردی) شرکت باشد. نمازی (۱۳۸۴) بیان کرد که تئوری نمایندگی مبنای علمی جهت به کارگیری فن‌های مهم حسابــداری مدیریت از قبیل ارزیابی عملیات مدیران، اعطای پاداش، بودجه‌بندی و تضاد منافع و مشارکــت در ریســک را فراهم کرده است. افزون بر آن، علت به کارگیری راهکارهای مهمی چون حسابرسی و سیستم‌های کنترل را در سازمان فراهم نموده است. با این وجود، این نظریه، یکی از مؤثرترین شیوه‌های کنترل عملیات درون سازمانی را پیروی از اصول اخلاقی و اعتماد به نماینده جهــت افشای اطلاعات داوطلبانه توسط وی می‌داند(نمازی،۱۳۸۴). یکی از سازوکارهایی که بازار در رابطه با نظریه نمایندگی از آن استفاده می‌کند، ارزیابی کیفیت کنترل داخلی واحدهای تجاری اســت. توانگر حمزه‌کلایی و اسکافی‌اصــل (۱۳۹۷) در ادبیات پژوهش از کنترل داخلی به عنوان ابزاری جهت بهبــود کیفیت گزارشگری مالی، افشای به‌موقع اطلاعات، تسهیل فرآیند حسابرسی داخلــی و مستقل و... یاد می‌شود. نتایج این پژوهش‌ها هــر کدام به نوعی اثر نظریه نمایندگی بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه بر کیفیت گزارشگری مالی را تایید می‌کنند.

فرضیــه اصلی سوم با واردکردن متغیر نظریه وابستگی منابع به عنوان تعدیل‌گر بر رابطه بین متغیرهــای تحقیق مورد آزمون قرار گرفت نتایج نشــان داد که از نظر کمیته حسابرسی، مدیران ارشــد و حسابرسان مستقل، نظریه وابستگی منابع بــر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیــت گزارشگــری مالی اثر تعاملی قوی و مثبت دارد. اما مسیــر متغیر تعدیلگر یعنی نظریه وابستگی منابع مورد تایید مثلث حاکمیت شرکتی نیست. بنابراین از نظر مثلث حاکمیت شرکتی،

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

نظریــه وابستگی منابع(RD) بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگــاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالــی نمی‌تواند اثــر تعاملی داشته باشد که آن‌هــم می‌تواند ناشی از نادیــده گرفتن ریسک‌های کسب‌وکــار و استراتژیک توسط برخی از اعضا مثلــث از جمله حسابرسان باشد که نشان از نقش ذاتــی نظارتی آن‌هــا می‌باشد که با یافته‌های تحقیق بل و همکــاران (۱۹۹۷) و میکس و کاپلان (۲۰۱۲) که نتیجه‌گیری کرده‌اند ارزیابی ریسک‌های کسب‌وکار و استراتژیک در تعیین استراتژیک مناسب حسابرسی مهم است منطبق می‌باشد.کوهن و همکاران (۲۰۱۷) نشان می‌دهند که اعضای سه‌گانه حاکمیت بر اهمیت پایش(نظریه نمایندگی) و نیز تدوین استراتژی(نظریه وابستگی منابع) در هنگــام تعریف مدیریــت ریسک بنگاه اقتصادی واقف است. با این حــال همان طور که انتظار می‌رفــت، تفاوت در پاسخ‌ها وجود داشت که منعکس کننــده نقش‌های متفاوت و تاکید مختلف اعضای سه‌گانه حاکمیت نسبت به آن مفاهیم است. به طور کلی، یافته‌های آنها نشان می‌دهد که نظریه وابستگی منابع ممکن است توسط همه گروه‌ها نادیده گرفته شود.

امــا نتیجــه مهم غیرمستقیم دیگری که بدست آمد این است که سازه‌های محیط داخلی، ارزیابی ریسک، پاسخ به ریسک و اقدامات کنترلی و پایش که به عنوان اجزای مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی شناخته شده‌اند از نظر مثلث حاکمیت شرکتی نمی‌توانند تبیین کننده شاخص مدیریت ریســک بنگاه اقتصادی باشند و این مورد دور از انتظــار بود و با یافته رضایی و همکاران(۱۳۹۴) کــه نتیجه‌گیری کرده بودند اجزای کنترل داخلی در مطالعــه موردی‌شان به طور اثربخش عمل نمی‌کند در یک راستا می‌باشد.

در کــل مطالعه حاضر شواهد اساسی برای مدیــران ارشد، حسابرسان مستقل، اعضای کمیته حسابرسی و بطور کلی مثلث حاکمیت شرکتی در نقش بااهمیت مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی در اثرگذاری بر کیفیت گزارشگری مالی فراهم می‌نماید.

پژوهــش حاضــر نیز به مانند سایــر پژوهش‌ها با محدودیت‌هایی مواجه بــوده است که از آن جملــه می‌توان به خطر ذاتی استفاده از ابزار پرسش‌نامه جهت گردآوری اطلاعات نام برد هرچند در طــول طراحی و تعدیل پرسشنامه سعی‌شده سوالات به‌صورت واضح، درست، کامل و مشخص باشد ولی در هرحال وجود برخی برداشت‌های احتمالی نادرست از سوالات می‌تواند نتایج پژوهش حاضر را تحت تاثیر قرار دهد. عدم وجود بانک اطلاعاتی جامع و کامل اعضای کمیته حسابرسی، حسابرســان مستقــل و مدیران ارشــد و عدم دسترسی سهل و آسان به اعضــای مذکور که باعث طولانی‌تر شدن فرایند اجرای پژوهش حاضر گردیده از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر بود و یکــی دیگر از محدودیت‌های پژوهش حاضر این است که نظرات و دیدگاه‌های افراد مورد مطالعه ممکــن است در مراحل مختلف با توجه بــه تجربیاتشان و بلوغ مدیریتی‌شان در ارتباط با ریسک بنگــاه اقتصادی بــر قابل تعمیم‌بودن یافته‌های پژوهش تاثیر بگــذارد. بنابراین در خصوص اعمال اجــزای مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی در شرکت‌ها باید بــا احتیاط، نهایت‌دقت و تامل بیشتری گام برداشت.

پیشنهــاد می‌شود همین تحقیق با استفــاده از مدل‌های دیگر به غیر از مدل کوزو در تعیین

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی انجام گیرد. همین تحقیق را می‌توان از منظر هدف اجرا به صورت اکتشافـی با استفاده از نظریه زمینه بنیان و روش داده‌کاوی انجام داد و یا می‌توان همین تحقیق را با تمرکز بر بخش‌های دیگری مانند مدیر مالی شرکت و کمیته ریسک (اگر وجود داشته باشد) که می‌تواند نقش بااهمیتی با توجه به مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی داشته باشد انجام داد.

۱۱. پیشنهادهای کاربردی مرتبط با یافته‌های پژوهش

بـر اساس نتایج فرضیه اول پیشنهـاد می‌شود که مدیران شرکت‌ها بـه ایجاد دایره مدیریت ریسـک در بنگاه‌های تحت مدیریت خود اهتمام جـدی بورزند. همچنین به سازمان بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می‌شود که سازوکارهای لازم را جهت ایجاد و تقویت دایره مدیریت ریسک در شرکت‌هـای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به صورت جدی فراهم نماید و مدیران شرکت‌ها نیز بایستی حمایت و پشتیبانی لازم را داشته باشند.

بـا توجه به اهمیت نقش نیـروی انسانی در اجرای مدیریت ریسک بنگـاه اقتصادی و اثر آن بـر کیفیـت گزارشگری مالی ضروری است که تاثیر نظریه نمایندگی مورد توجه جدی قرار گیرد. زیرا اعضای اصول راهبری حاکمیتی شرکت شامل سه گروه عمده و موثر مدیریت، اعضای کمیته حسابرسی و حسابرسان مستقل قادر به مفهوم سازی مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی در نقش‌های متفـاوت خود می‌باشند. بنابراین بر اساس نتایـج فرضیه دوم پیشنهاد می‌شود که سازمان بورس اوراق بهـادار تهران از طریق تقویت راهبری شرکتـی و اعمال نظارت قوی‌تر، نمایندگان(مدیران) را بـه سمت رعایت منافـع کلیه گروه‌های ذینفع سوق دهد و از بروز تضاد منافع پیشگیری نماید تـا از این طریق بستر افزایش کیفیـت گزارشگری مالی فراهم شود. مدیران شرکت‌ها نیز بایستی همکاری لازم را با کمیته حسابرسی و حسابرسان مستقل در این زمینه داشته باشند.

تمرکـز اصلـی نظریه وابستگی منابع، بر جریان و تبادل منابـع بین بنگاه‌ها و تأمین‌کنندگان منابـع آن‌ها است. حامیان نظریه وابستگی منابع معتقدند که بنگاه‌ها به سازمان‌های محیط خود که منابع مهم مورد نیاز برای عملیات آن‌ها را کنترل می‌کنند و گاهی کنترل ضعیفی بر روی آن دارنـد واکنش نشان می‌دهند و به آن‌هـا وابسته هستند. پایه نظریه وابستگی منابع بر اساس این فـرض استوار است که وابستگی به محیط خارجی جهت تامین منابع حیاتی، بر اقدامات سازمانی تاثیـر می‌گـذارد و لذا چنیـن اقدامات سازمانـی را می‌توان با توجه به وضعیـت وابستگی خاص موجـود توضیح داد. و فـرض دیگر این است که هرکسی که منابـع را کنترل نماید دارای قدرت روی سازمان‌هایـی خواهد بود که به این منابـع نیاز دارند. بدست آوردن منابع، وابستگی به سایر سازمان‌هـا را به حداقل می‌رساند و وابستگی سایر سازمان‌ها را به خود حداکثر می‌کند. به‌عبارتی شرکت‌هـا باید به طور فعالانه منابع را کنترل کننـد تا از این طریق بتوانند به اثربخشی سازمانی دسـت پیـدا کنند بنابراین بر اساس نتایج فرضیه سوم پیشنهـاد می‌شود که حاکمیت بایستی بر کمک به شرکت‌ها در توسعه موفق راهبردهای کسب و کار جهت مقابله با عدم قطعیت محیطی و دسترسی به سرمایه خارجی و شبکه‌های دانش متمرکز باشد و در کنار آنها اقداماتی مانند ادغام و

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

مالکیت، سرمایه‌گذاری مشترک، تغییرات در هیات مدیره، اقدامات سیاسی و غیره، استراتژی‌های موثـری برای مدیریت فعالیت‌های مربوط به ریسک مدیریت که همسو با اهداف راهبردی شرکت است انجام شود.

ضمنـاً بر اسـاس نتایج فرضیه سوم پیشنهاد می‌شود که ارتبـاط بین اعضای مثلث حاکمیت شرکتی(کمیتـه حسابرسی، مدیران ارشـد، حسابرسان مستقل) تقویت شـود. متاسفانه در اکثر شرکت‌هـای بورسی، کمیته‌های حسابرسی به صورت فرمالیته و رفع تکلیفی انجام می‌شود و این عمـل موجب می‌شود که اعضای مثلث حاکمیت شرکتی نتوانند دیدگاه‌ها و پیشنهادهای خود را در چارچوب اهداف مشترک سازمانی(تئوری ذینفعان) تامین کنند و در نتیجه کیفیت گزارشگری مالی بهبود نمی‌یابد. پیشنهاد می‌شود که ارتباط بین اعضای کمیته حسابرسی و حسابرسی داخلی بـا حسابرسان مستقل بیش از پیش تقویت شود و نقاط ضعف کنترل‌های داخلی از این طریق به نحو بهتری شناسایی شده و در جهت رفع آنها توسط مدیریت ارشد اقدام موثرتری به‌عمل آید.

فهرست منابع

الف- منابع فارسی:

۱. احمـدی، محمد رمضـان؛ محمدحسین قلمبر و سید صابر درسه(۱۳۹۸)بررسـی تأثیر معیارهای اعتماد بیش از حـد مدیـران ارشد بر خطر سقوط آتی قیمت سهام در شرکت‌هـای پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۱(۴۱)، صص ۱۲۳-۹۳

۲. الهائی سحر، مهدی و هدی اسکندر، (۱۳۹۶)، اثر کیفیت گزارشگری مالی و سررسید بدهی بر انواع عدم کارایی سرمایه‌گذاری، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال۹، شماره ۳۵، صص ۱۲۰-۹۵

۳. ایمانـی خوشخـو، امیـد؛ ابوالفضـل امینیـان؛ ابراهیـم محسنـی و اصغـر آقاجانپـور، (۱۳۹۱)، مدیریـت ریسـک بنگـاه راهـی بـرای حـل بحران‌هـای مالی، همایـش منطقـه‌ای نقـش مدیریـت و حسابـداری در تعالـی سازمان‌هـا و حـل بحران‌هـای مالـی، چالـوس، دانشگـاه آزاد اسلامـی واحـد چالـوس، https://www.civilica.com/Paper-RMAOEFC01-RMAOEFC01_092.html

۴. پورزمانـی، زهـرا و فرناز منصوری،(۱۳۹۴)، تاثیـر کیفیت افشاء، محافظه کاری و رابطـه متقابل آنها بر هزینه سرمایه سهام عادی، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال۷، شماره۲۵، بهار۱۳۹۴،ص‌ص ۹۶-۷۹

۵. پورسعیـد، عبـاس و رحمت اله محمدی پور(۱۳۹۸)، امکان سنجی استقـرار نظام حسابرسی داخلی مبتنی بر ریسـک در دانشگاه آزاد اسلامی کشـور، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۱۱، شماره ۴۱، صص ۲۲۹-۲۵۵

۶. تاری‌وردی، یداله و زهرا دامچی‌جلودار،(۱۳۹۱) رابطه مدیریت ریسک و عملکرد شرکت، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۴، شماره ۱۵، ص ص۶۲-۴۳

۷. توانگرحمزه‌کلایـی، افسانه و مهدی اسکافی اصل،(۱۳۹۷)، ارتباط بین قـدرت مدیر عامل، ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت کنترل داخلی، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۱۰، شماره۳۸، صص۲۰۷-۱۸۷

۸. جعفـری نـژاد، نوید؛ عباس مقبل باعرض و عادل آذر،(۱۳۹۳) شناسایـی و استخراج مولفه‌های اصلی مدیریت ریسک سازمان با استفاده از روش فراترکیب، چشم انداز مدیریت صنعتی، شماره ۱۵، صص ۱۰۷-۸۵

۹. حجازی، الهه، سرمد، زهره و عباس بازرگان(۱۳۹۳)، روش‌های تحقیق در علوم رفتاری (چاپ بیست و هفتم)، تهران، انتشارات آگاه

۱۰. حساس یگانه، یحیی و تقی نتایج ملکشاه، غلامحسین (۱۳۸۵)،رابطه گزارش کنترل‌های داخلی با تصمیم‌گیری استفاده کنندگان، فصلنامه مطالعات حسابداری،شماره ۱۴،صص۴۴-۱.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

۱۱. حساس یگانه، یحیی؛ اسحاق بهشور و مسعود شکری‌کیانی،(۱۳۹۷)، رابطه بین شفافیت گزارشگری مالی و نرخ موثر مالیاتی، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۱۰، شماره۳۸، صص ۳۰-۱

۱۲. حسینی، سیـد عبدالرضا؛ سیدمحمدحسین‌حسینی،، سیدمهدی سیدمطهری،(۱۳۹۳)، رابطه استفاده از فنون مدیریت ریسک با عملکرد شرکت‌های فعال صنایع غذایی، پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال چهارم، شماره ۱۳، صص ۶۰-۴۵

۱۳. دارابـی، رؤیا و اکرم کریمی،(۱۳۸۹)، تاثیـر نرخ رشد دارایی‌های ثابت بر بازده سهـام، فصل‌نامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۲، شماره ۷، صص ۱۷۰-۱۴۱

۱۴. دیانتی، زهرا(۱۳۹۶)، روش تحقیق در حسابداری: راهنمای عملی برای نگارش پایان‌نامه و مقاله، عدالت نوین

۱۵. دیکنسـون، آنگوس،(۱۳۹۲) رابطه مدیریت ریسـک و حسابرسی داخلی-متناقض یـا مکمل، ترجمه مرتضی اسدی و نیلوفر اصغری، مجله حسابرس، شماره ۶۵

۱۶. رجبی، امیرعباس (۱۳۸۷)، بقاء در عصر(شرایط)عدم پیوستگی، راهبرد، سال اول، شماره دوم، زمستان، ۱۳۸۷، ص ۸۰-۵۹

۱۷. رضایـی، غلامرضا؛ مصطفی کاظم نژاد، ؛ رامین زراعت گری و امین بلـوری،(۱۳۹۴)، ارزیابی نظام کنترل‌های داخلـی مؤسسات غیرانتفاعی بر اساس چارچوب کوزو: مطالعه مـوردی بیمارستان‌های دولتی شیراز، فصلنامه حسابداری سلامت، سال چهارم، شماره چهارم، پیاپی۱۴، زمستان۱۳۹۴، صص۴۱-۲۶

۱۸. رضـوی عراقی، سید محمد رضا؛ جهانشاد، آزیتـا؛ مستوفی، امیر(۱۳۹۷)، تاثیـر ضعف‌های عمده کنترل‌های داخلـی بـر ناکارایی سرمایه‌گذاری، پژوهش‌هـای حسابداری مالی و حسابرسی، سـال ۱۰، شماره۳۸، تابستان ۱۳۹۷، صص ۱۶۷-۱۴۳

۱۹. زنگ‌زن‌مقدم، رقیه و زهرا لشگری،(۱۳۹۷)، تاثیر سیاست‌های تقسیم سود سهام بر تصمیمات سرمایه‌گذاری با تاکید بر کیفیت گزارشگری مالی، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۱۰، شماره۴۰، صص ۴۶-۲۱

۲۰. صـراف، فاطمـه، مریم‌السادات سیدصالحیان، حسیـن حرآبادی فراهانی و سهیـل محمدحسن‌زاده، (۱۳۹۴)، مقایسه چارچوب‌های یکپارچه کوزو-کنترل داخلی سال ۲۰۱۳ و مدیریت ریسک سازمانی سال ۲۰۰۴، دانش و پژوهش حسابداری، شماره ۴۳،

۲۱. عبـدی، مصطفـی؛ ثنائی‌محمدی، محمدحسیـن؛ کاظمی‌علوم، مهـدی؛ حیدری، یونـس(۱۳۹۸)، اثربخشی ویژگی‌هـای کمیته حسابرسی بر عـدم تقارن اطلاعاتی: دیدگاه نظریه نمایندگـی، دانش حسابرسی، سال۱۹، شماره ۷۴،صص۲۳۶-۲۰۹

۲۲. علـوی طبری، سید حسین و منا پارسایی(۱۳۹۸)، رابطه کیفیت حسابرسی با شفافیت شرکتی در شرکت‌های پذیرفتـه شده در بـورس اوراق بهادار تهران، پژوهش‌های حسابداری مالـی و حسابرسی، سال۱۱، شماره ۴۱، صص ۶۸-۴۳

۲۳. غلامرضائـی، محسـن و منصور مافی،(۱۳۹۳)، نقش تجزیه و تحلیل استراتژیک و ریسک تجاری در حسابرسی مالی، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال سوم، شماره نهم، ۶۷-۵۳

۲۴. فخـاری، حسین و یاسـر رضائی پیته نوئی،(۱۳۹۶) تاثیر تخصص مالی کمیتـه حسابرسی بر محیط اطلاعاتی شرکت، مجله دانش حسابداری، دوره هشتم، شماره ۳ پیاپی ۳۰، ۱۱۲-۸۱

۲۵. فخـاری، حسین، حسین رجب دری و امیررضا خانـی ذلان،(۱۳۹۷)، مطالعه نقش ارتباط اجتماعی و حرفه‌ای اعضـای کمیتـه حسابرسی با ارزیابی ریسـک گزارشگری متقلبانه شرکت، فصلنامـه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی،۲۵(۲)،۲۳۳-۲۵۰

۲۶. فرهـی، هـادی(۱۳۸۹) رابطه استفـاده از مدیریت ریسک بنگاه با نرخ بازده حقـوق صاحبان سهام، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، گرایش مدیریت بیمه، دانشگاه علامه طباطبائی

۲۷. فیروزعلیـزاده، اکـرم؛ رضایی، فرزیـن(۱۳۹۵)، رابطـه رقابت در بـازار محصول و مدیریت ریسـک یکپارچه مبتنـی بـر گزارشگـری مالی بر تصمیمـات مدیریـت، پژوهش‌های کاربـردی در گزارشگری مالـی، سال۵، شماره۹،صص۲۰۱-۱۷۳

۲۸. قـادری، کـاوه؛ صلاح الدین قادری و سامان قادری،(۱۳۹۷)، تأثیر عامـل رفتاری اطمینان بیش از حد مدیران بر اثربخشی مدیریت ریسک، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۱۰، شماره ۳۷، صص۲۷۲-۲۴۳

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]

۲۹. قنبریان، رضا (۱۳۹۳) چارچوب مدیریت ریسک بنگاه، مجله حسابدار، مرداد ۱۳۹۳

۳۰. کثیـری، حسین(۱۳۸۴)، مدیریت ریسک واحد اقتصادی_چارچوب یکپارچه(ERM)، نشریه حسابدار رسمی، شماره ۴۸- صص۸۷-۱۰۲

۳۱. لاری‌دشت‌بیـاض، محمود؛ مصطفی قنـاد و حسین فکور،(۱۳۹۷)، ویژگی‌های کمیتـه حسابرسی و تأخیر در گزارش حسابرسی، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۱۰، شماره۳۷، صص۲۴۱-۲۱۵

۳۲. مشایخی، بیتا و ساسان مهرانی،(۱۳۹۵)حسابرسی داخلی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم،

۳۳. معمـار و رشادت‌جـو(۱۳۹۳) شناسایی عوامـل تعیین کننده مدیریت ریسک و سنجـش تأثیر آن بر مدیریت استراتژیک در شرکت سهامی پتروشیمی تندگویان، فصلنامـه مدیریـت، سـال ۱۱، شـماره ی۳۴، صص۸۲-۷

۳۴. منشـور کمیتـه حسابرسـی شرکـت نمونه(سهامی‌عـام) بـرای ناشـران پذیرفتـه شـده در بـورس اوراق بهـادار تهـران و فرابـورس ایـران، مصـوب۱۳۹۱/۱۱/۲۳ هیئـت مدیـره سازمـان بـورس و اوراق بهـادار .http://rdis.ir /GuidelinesDetail.asp?AppBLID=240

۳۵. مهرانی، ساسان؛ آخوندی، امید(۱۳۹۷) تفکر سیستمی و کاربردهای آن در مدیریت ریسک واحد تجاری مطابق با کوزو، پژوهش حسابداری، سال هشتم، شمار۲۸، صص ۶۸-۵۳

۳۶. موسوی شیری، سید محمود؛ قدردان، احسان؛ حسینی، هاجرالسادات(۱۳۹۸) نقش چرخش حسابرسان داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی، دانش حسابرسی، سال۱۹، شماره۷۴، صص۹۸-۷۷

۳۷. موسـوی شیری، محمود؛ توکل نیا، اسماعیـل؛ شاکری، ماهرخ(۱۳۹۲)مشارکت حسابرسان داخلی در مدیریت ریسک بنگاه، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۲، شماره ۷، صص ۴۸-۲۹

۳۸. موسـوی شیری، محمود؛ حمید سلیمانی؛ یوسف مومنی و حجت سلیمانی،(۱۳۹۴)، رابطه بین کیفیت افشای اطلاعات حسابداری و نوسان پذیری بازده سهام، پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۵(۱۸)، صص ۱۴۴-۱۳۱

۳۹. نـادری، مریم و زهره حاجیهـا (۱۳۹۷)، بررسی ارتباط بین کیفیت حسابداری بـا ضعف‌های بااهمیت کنترل داخلی، فصلنامه حسابداری مالی، سال دهم، شماره ۳۷، صص۱۱۸-۹۵

۴۰. نامـدار، نـدا (۱۳۹۴) تأثیر رقابت در بازار محصـول بر رابطه میان مدیریت ریسک بنگـاه و عملکرد شرکت‌ها بـر طبق الگوی کارت امتیازی متوازن و روش تحلیل پوششی داده‌هـا، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه تاکستان

۴۱. نمـازی، محمـد(۱۳۸۴)، بررسی کاربردهای تئوری نمایندگی در حسابـداری مدیریت، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره ۲۲، شماره۲، پیاپی

۴۲. نیکومـرام، هاشم و حیـدر محمدزاده سلاطـه، (۱۳۸۹)، رابطه بین حاکمیت شرکتـی و مدیریت سود، مجله فراسوی مدیریت، سال چهارم، شماره۱۵، صص ۲۱۰-۱۸۷

۴۳. هومن، حیدرعلی (۱۳۹۳)، مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم‌افزار لیزرل(چاپ ششم). تهران. انتشارات سازمان سمت

۴۴. وکیلی‌فـرد، حمیدرضا و سامـان محمدی،(۱۳۹۴)، تغییـر حسابرس و نوع گـزارش حسابرسی، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی،۷(۲۵)،صص۴۸-۳۳

ب- منابع خارجی:

1. Adams, A., S. Fries and R. Simnett. 2011. The journey towards integrative reporting. Accountant's Digest (558): 1-40.
2. Baxter, R., J. C. Bedard, R. Hoitash and A. Yezegel. 2013. Enterprise risk management program quality: Determinants, value relevance and the financial crisis. Contemporary Accounting Research 30 (4): 1264-1295.
3. Beasley, M. Branson, B., and B. Hancock. 2011. Report on the current state of enterprise risk oversight: 3rd edition. AICPA.
4. Beasley, M. Branson, B., and B. Hancock. 2014. Report on the current state of enterprise risk oversight: Opportunities to strengthen integration with strategy. Fifth edition. AICPA.
5. Bell, T. B., M. E. Peecher, and I. Solomon. 2005. The 21st Century Public Company Audit.

Conceptual Elements of KPMG's Global Audit Methodology. Montvale, NJ: KPMG LLP.
6. Bell, T., Marrs, F., Solomon, I., and Thomas, H. 1997. Auditing Organizations Through a Strategic-Systems Lens. KPMG Peat Marwick LLP, New York.
7. Boyd, B. 1990. Corporate linkages and organizational environment: A test of the resource dependence model. Strategic Management Journal 11: 419-430.
8. Cohen, Jeffrey and Krishnamoorthy G. and Wright. A (2017). Enterprise Risk Management and the Financial Reporting Process: The Experiences of Audit Committee Members, CFOs, and External Auditors. Contemporary Accounting Research 34 2, Summer 2017,: 1178–1209
9. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). 2013. Internal control integrated framework. COSO.
10. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). 2004. Enterprise risk management—Integrated framework. COSO.
11. Dickinson, Gerry, (2001). Enterprise Risk Management: Its Origins and Conceptual Foundation. The Geneva Papers on Risk and Insurance, 26.
12. Fama, E. and M. Jensen. 1983. Separation of ownership and control. Journal of Law and Economics 26: 301-325.
13. Knechel. W. R., G. Krishnan, M. Pevzner, L. Shefchik and U. Velury. 2013. Audit quality: Insights from the academic literature. Auditing: A Journal of Practice and Theory (Supplement): 45-97.
14. Liebenberg, A. P., & Hoyt, R. E. 2003. The determinants of enterprise risk management: Evidence from the appointment of chief risk officers. Risk Management and Insurance Review, 6 (1), 37-52.
15. Marsh and RIMS. 2014. Excellence in Risk Management XI. Risk Management and Organizational Alignment: A Strategic Focus. New York: Marsh and Risk and Insurance Management Society.
16. Mikes, A. 2011. From counting risks to making risk count: Boundary work in risk mangement. Accounting, Organizations and Society 36 (4-5): 226-245.
17. Mikes, A. and R. Kaplan. 2012. Managing risks: Towards a contingency theory of enterprise risk management. Working paper, Harvard Business School.
18. Noblit, G.W., Hare, R.D., (1988). Meta- Ethnography: Synthesizing qualitative studies. Newbury Park, CA: Stage.of Accounting and Auditing Review, 25(1), 159-179.
19. Pfeffer, J. and G. Salancik. 1978. The External Control of Organizations: A Resource Dependence Perspective. Harper & Row, New York.
20. Shleifer, A. and R. W. Vishney 1997.A survey of corporate governance. Journal of Finance 52 (2): 737-83.
21. The Economist. 2010. Beancounters in a bind. http://www.economist.com/node/15721559 (March 18).
22. Valukas, A.R. 2010. Lehman Brothers Holdings Inc. Chapter 11 Proceedings Examiner Report.http://jenner.com/lehman/.
23. Viscelli, T. 2013. The ERM process. Evidence from interviews of ERM champions. Unpublished dissertation. Kennesaw State University.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

[DOR: 20.1001.1.16819691.1400.21.82.15.0]